

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA LOMLOE

Centro educativo

Código	Centro	Concello	Ano académico
15005233	IES Agra do Orzán	A Coruña	2023/2024

Área/materia/ámbito

Ensinanza	Nome da área/materia/ámbito	Curso	Sesións semanais	Sesións anuais
Educación secundaria obrigatoria	Expresión artística	4º ESO	3	105

Réxime

Réxime xeral-ordinario

Contido	Páxina
1. Introducción	3
2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias	4
3.1. Relación de unidades didácticas	5
3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas	7
4.1. Concrecións metodolóxicas	17
4.2. Materiais e recursos didácticos	21
5.1. Procedemento para a avaliación inicial	21
5.2. Criterios de cualificación e recuperación	22
6. Medidas de atención á diversidade	24
7.1. Concreción dos elementos transversais	28
7.2. Actividades complementarias	29
8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a practica docente cos seus indicadores de logro	30
8.2. Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora	32
9. Outros apartados	33

1. Introducción

1.1.- CENTRO.

SITUACIÓN:

A presente programación correspondente á materia optativa de Expresión Artística do curso de 4º da ESO, está realizada de acordo á LOMLOE e lévase a cabo no IES Agra do Orzán, do concello de A Coruña, situado ao suroeste da Ronda de Outeiro, con acceso pola Rúa Alcalde Liaño Flores, pertencente ao distrito postal 15010 de A Coruña, e situado nunha parcela enteiramente dotacional, na que ademais deste instituto, existen: Complexo Deportivo Municipal Agra I, situado ao suroeste, Escola Infantil Municipal Agra do Orzán, situada ao sueste, Colexio Público Raquel Camacho, situado ao nordeste e Centro municipal do Ágora, situado ao noroeste.

CENTROS ADSCRITOS:

Hai dous centros adscritos ao IES Agra do Orzán, que son o CEIP María Barbeito, e o CEIP Raquel Camacho, ambos do concello de A Coruña, e próximos ao instituto.

ENSINANZAS QUE OFERTA O CENTRO:

Educación Secundaria Obrigatoria.

Bacharelato de Ciencias e Tecnoloxía.

Bacharelato de Humanidades e Ciencias Sociais.

Ciclo Formativo de Grao Superior: Técnico Superior en Ensinanzas e Animación Socio Deportiva.

Ciclo Formativo de Grao Superior: Técnico Superior en Acondicionamento Físico.

CARACTERÍSTICAS SINGULARES:

É un centro que conta cun alumnado moi diverso en canto as súas posibilidades socio-económicas e culturais.

Ao ser un IES conviven dentro do mesmo centro alumnos dende os 12 anos ata os 18 anos, habendo casos que chegan ata os 20 anos por repeticións de cursos.

O número total de alumnado baixou con relación hai uns anos, sobre todo no Bacharelato, debido á situación socio-económica da zona e a súa migración a outros centros docentes da cidade de A Coruña, continuándose na actualidade de reverter esta situación.

1.2.- ALUMNADO.

POBOACIÓN INMIGRANTE:

De forma habitual no centro cohabitan alumnos e alumnas galegos, da cidade con outros emigrantes pertencentes a outras nacionalidades, etnias e relixións, pero en xeral é un alumnado que adoitan ter unha boa adaptación no centro.

ALUMNADO CON NEAE NO CURSO ACTUAL:

Practicamente todos os anos, se conta con alumnado con dificultades de aprendizaxe, que necesita reforzos educativos, impartidos polos profesores da citada materia durante as clases e en algunha ocasión polos especialistas de pedagogía terapéutica.

OUTRAS CARACTERÍSTICAS:

O alumnado unha vez rematada a ESO, soe seguir os seus estudos de Bacharelato tanto na modalidade de Ciencias e Tecnoloxía, como na modalidade de Humanidades e Ciencias Sociais, ou en algún caso os de Técnico Superior en Ensinanzas e Animación Socio Deportiva, ou os de Técnico Superior en Acondicionamento Físico no propio centro, ou algúns deles marchan a facer Bacharelato a outros centros, sobre todo os alumnos do Bacharelato de Ciencias e Tecnoloxía, situación que na actualidade segue a intentarse reverter, para que queden no propio centro; outros marchan para facer outros ciclos de formación profesional ou o Bacharelato de Artes.

En xeral o alumnado deste centro adoita ser do barrio onde se ubica o mesmo, salvo o alumnado dos ciclos formativos de grao superior de Técnico Superior en Ensinanzas e Animación Socio Deportiva, ou de Técnico Superior en Acondicionamento Físico, que si veñen doutros barrios de A Coruña.

Algún alumnado polas súas características socio-económicas ten un acceso máis limitado ás tecnoloxías da información e da comunicación, polo que o centro ten que proporcionarlles medios e estratexias para resolver esta situación, tentando abrir a aula de informática, a aula de recursos e os ordenadores que hai na biblioteca, nos tempos de lecer, así como en algúns casos deixándolles un portátil, que devolven ao rematar o curso académico.

1.3.- CONTEXTUALIZACIÓN DE EXPRESIÓN ARTÍSTICA.

A materia de Expresión Artística integra todas as dimensións da imaxe (plástica, fotográfica, cinematográfica e mediática), así como a súa forma, que varía segundo os materiais, as ferramentas e os formatos utilizados. A imaxe, que pode ser bidimensional ou tridimensional, figurativa ou abstracta, fixa ou en movemento, concreta ou virtual, duradeira ou efémera, amósase a partir das diferentes técnicas que foron ampliando os rexistros da creación. Resulta indispensable que o alumnado adquira os coñecementos, as destrezas e as actitudes que cómpren para analizar as imaxes criticamente, tendo en conta os medios de produción e o tratamento que se fai delas, co fin de cimentar un definido espírito crítico fronte ás diversas manifestacións estéticas; e así como a comprensión das súas linguaxes, a

través da súa posta en práctica na realización de diversas clases de producións.

Ademais, dado que a expresión persoal se nutre das achegas que se realizaron ao longo da historia, favorece a educación no respecto polo patrimonio cultural e artístico, e a súa posta en valor.

O enfoque eminentemente práctico da materia leva consigo que o alumnado se inicie na produción artística, sen que sexa estritamente necesario dominar as técnicas nin os recursos, e que vaia adquirindo estes coñecementos en función das necesidades derivadas da súa propia produción.

Nesta materia poñeranse en funcionamento diferentes procesos cognitivos, culturais, emocionais e afectivos, facendo que todos eles se combinen e interactúen nun mesmo pensamento creador. Supón, polo tanto, un paso máis na adquisición das competencias que se desenvolven desde cursos e etapas anteriores. No desenvolvemento dunha proposta creativa, levaranse a cabo fases de información, investigación, reflexión, análise, expresión de opinións e adopción de posicionamentos sobre cuestións xerais ou persoais, procura de solucións propias, traballo colaborativo, avaliación, autoavaliación e exercicio do xuízo crítico. Así establecerán vínculos entre diferentes linguaxes e disciplinas artísticas, e se facilitará o enriquecemento das súas propias creacións, a súa percepción das obras de arte e a súa capacidade para apreciar o patrimonio cultural. A materia favorece a experimentación coas principais técnicas artísticas e o desenvolvemento da capacidade expresiva e da creatividade, do pensamento diverxente e da innovación. Así mesmo, busca dotar ao alumnado dos coñecementos, destrezas e actitudes necesarios para comunicar a través da expresión artística.

O carácter eminentemente práctico da materia determina a elección dos seus contidos. Estes están divididos en tres bloques: Bloque 1. “Técnicas gráfico-plásticas”, que recolle as diferentes técnicas artísticas que o alumnado ha de explorar, aprendendo a seleccionar aquelas que resulten máis adecuadas aos seus propósitos expresivos: as técnicas máis habituais no debuxo, na ilustración e na pintura, tanto secas (debuxo a carbón, lapis de grafito, lapis composto, lapis de cores, ceras, pastel, bolígrafos ou rotuladores), como húmidas (tinta chinesa, acuarela ou pintura á augada), técnicas alternativas e mixtas (colaxe, frottage, grattage, decalcomanía, objettrouvé, dripping, assemblage), técnicas básicas de estampaxe e técnicas de modelaxe e de creación de volume. O bloque 2. “Fotografía, linguaxe visual, audiovisual e multimedia” permite afondar nas aprendizaxes sobre linguaxe narrativa e audiovisual adquiridas na materia de Educación Plástica, Visual e Audiovisual. Incidirase no proceso de creación, no deseño de proxectos, na análise crítica da linguaxe publicitaria e da sociedade de consumo, en técnicas e formatos de fotografía e vídeo, así como nos diferentes medios de difusión das producións audiovisuais. O bloque 3. “Debuxo técnico aplicado ás artes plásticas e ao deseño” dota ao alumnado dun instrumento eficiente para comunicarse de xeito gráfico e obxectivo, para expresar e difundir ideas ou proxectos de acordo con convencións que garantan a súa interpretación fiable e precisa, así como para desenvolver a súa visión espacial. Como contidos transversais a estes tres bloques inclúense: a prevención e xestión responsable dos residuos e a seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos, co fin de contribuír á educación ambiental do alumnado.

Dado o seu carácter práctico, a materia contribúe á asunción responsable das obrigas, á cooperación e ao respecto ás demais persoas; desenvolve a capacidade de traballo en equipo e a autodisciplina, ademais de promover o trato igualitario e inclusivo; favorece o espírito innovador e emprendedor, fomentando a creatividade, a iniciativa persoal e a capacidade de aprendizaxe a partir dos erros cometidos e permite participar no enriquecemento do patrimonio a través da creación de producións persoais.

2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1 - Analizar manifestacións artísticas, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais e valorando o proceso de creación e o resultado final, para educar a mirada, alimentar o imaxinario, reforzar a confianza e ampliar as posibilidades de gozar do patrimonio cultural e artístico.	2-3	3		1-2	3	1		1-2

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX2 - Explorar as posibilidades expresivas de diferentes técnicas gráfico-plásticas, empregando distintos medios, soportes, ferramentas e linguaxes, para incorporalas ao repertorio persoal de recursos e desenvolver o criterio de selección das máis adecuadas a cada necesidade ou intención.			2	2	1	1-3		3-4
OBX3 - Explorar as posibilidades expresivas de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, descodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins, para incorporalos ao repertorio persoal de recursos e desenvolver o criterio de selección dos máis adecuados a cada necesidade ou intención.				5	1-3			3-4
OBX4 - Crear producións artísticas, individuais ou grupais, realizadas con diferentes técnicas e ferramentas, incluído o propio corpo, a partir dun motivo ou intención previos, adaptando o deseño e o proceso ás necesidades e indicacións de realización e tendo en conta as características do público destinatario, para compartilas e valorar as oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional que poden derivarse desta actividade.	1		3	3	3-5		3	4

Descrición:

3.1. Relación de unidades didácticas

UD	Título	Descrición	% Peso materia	Nº sesións	1º trim.	2º trim.	3º trim.
1	Debuxo Pintura e outras artes.	Valores expresivos, soportes, materiais e medios. Efectos do xesto e do instrumento. Técnicas e procedementos: técnicas secas e técnicas húmidas. Técnicas mixtas e alternativas das vangardas artísticas. Expresividade e contexto histórico. Pintura mural e arte urbano. Grafiti. Procedementos de estampaxe: directo, aditivos, sustractivos e mixtos: historia e evolución. Tipos de ilustracións.	20	20	X		
2	Escultura.	Principios básicos, usos e funcións. Expresión tridimensional. Características do volume e da contorna: do plano ao volume, o plano e os corpos xeométricos. Técnicas básicas de creación de volumes. Materiais.	10	15	X		

UD	Título	Descrición	% Peso materia	Nº sesións	1º trim.	2º trim.	3º trim.
2	Escultura.	A arte da reciclaxe. O consumo responsable. Productos ecolóxicos, sustentables e innovadores na arte. Arte e natureza. Evolución histórica da escultura. Seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos materiais artísticos. Prevención e xestión responsable de refugallos. Exemplos de aplicación de técnicas gráfico-plásticas nas diferentes artes e no deseño.	10	15	X		
3	Deseño Gráfico.	Fundamentos. Forma e espazo. Principios da Gestalt. Elementos da expresión gráfica: punto, liña, plano, cor e textura. Tipografía. Partes das letras, variantes e xerarquía. Composición: retícula, equilibrio e proporción. Formas poligonais básicas: polígonos regulares, tanxencias e enlaces. Simbología da xeometría no deseño e xeometría e natureza. Areas do deseño gráfico: imaxe corporativa, marketing e publicidade, interface usuario, publicacións, gráficos dinámicos. Deseño gráfico ambiental.	15	15		X	
4	Deseño Industrial.	Forma e función. Ergonomía, antropometría. Sistemas de representación: Sistema diédrico, Sistema de planos acotados, sistema axonométrico, Sistema cónico. Normalización: formatos, escalas, elementos de acotación, tipos de liñas. Deseño de obxectos. Deseño Inclusivo (biónica y biomorfismo). Deseño de interiores. Escenografía. Deseño de moda.	20	25		X	
5	Fotografía e Publicidade.	Narrativa fotográfica: composición, punto de vista, perspectiva y enmarque. Fotografía dixital: exposición, reprodución, formatos, fotomontaxe dixital e tradicional. fotografía analóxica: cámara analóxica, cámara oscura, fotografía sin cámara (fotogramas). Técnicas fotográficas experimentais: cianotipo, antotipia. Xestión de refugallos: seguridade, toxicidade, impacto ambiental de materiais artísticos., frecuencia e xestión de refugallos. Publicidade: Recursos formais, lingüísticos e persuasivos. Estereotipos e sociedade de consumo. O sexismo e os canons corporais e sexuais nos medios de comunicación.	15	10			X
6	A Imaxe Secuenciada.	Linguaxe cinematográfico: continuidade, fotogramas, secuencia, escena, toma, plano e montaxe. O guión e o storyboard. Movemento da cámara. Proceso de creación. Realización e seguemento: guión literario, o son, postproducción, presentación final e avaliación. Stop motion ou técnicas básicas de animación. Videoarte: recursos	20	20			X

UD	Título	Descrición	% Peso materia	Nº sesións	1º trim.	2º trim.	3º trim.
6	A Imaxe Secuenciada.	dixitais para creación de proxectos de videoarte.	20	20			X

3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas

UD	Título da UD	Duración
1	Debuxo Pintura e outras artes.	20

Craterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Analizar manifestacións artísticas de diferentes épocas e culturas, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.	Analiza de maneira básica as manifestacións artísticas da estampa dende o século XV ata os nosos días, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais e valorando o proceso de creación e o resultado final. Evidencia unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.		
CA1.4 - Elaborar producións gráfico-plásticas de forma creativa, determinando as intencións expresivas e seleccionando con corrección as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis adecuadas de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.	Elabora satisfactoriamente producións gráfico-plásticas creativas con técnicas secas, húmidas e mixtas, e pintura mural, arte urbana, estampaxe e ilustración, determinando as intencións expresivas e seleccionando ferramentas, medios, soportes e linguaxes do repertorio persoal de recursos.		
CA1.5 - Crear un produto artístico individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	Crea de maneira adecuada un produto artístico individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando técnicas e ferramentas adecuadas, para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	PE	80
CA1.6 - Expoñer o resultado final da creación dun produto artístico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	Expón de maneira correcta o resultado final da creación dun produto artístico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente con precisión o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.		
CA2.7 - Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito visual, audiovisual ou multimedia, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.	Identifica de maneira correcta oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a súa opinión persoal de forma razoada e respectuosa.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.2 - Valorar criticamente os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, a través de diferentes producións gráfico-plásticas, reflexionando sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	Valora criticamente de maneira correcta os hábitos, gustos e referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, e reflexiona sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	TI	20
CA1.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade na exploración de diferentes técnicas gráfico-plásticas, empregando ferramentas, medios, soportes e linguaxes diversas.	Participa, con correcta iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes técnicas gráfico-plásticas relacionadas coas técnicas secas, húmidas e mixtas, a pintura mural, a arte urbana, a estampaxe e a ilustración, empregando as distintas ferramentas, medios, soportes e linguaxes.		
CA2.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, descodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins.	Participa, con adecuada iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins de maneira correcta.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Os efectos do xesto e do instrumento: ferramentas, medios e soportes. Calidades plásticas e efectos visuais. - Técnicas de debuxo e pintura: técnicas secas e húmidas. - Técnicas mixtas e alternativas das vangardas artísticas. Posibilidades expresivas e contexto histórico. - Técnicas de estampaxe. Procedementos directos, aditivos, substractivos e mixtos. - Graffiti e pintura mural. - Exemplos de aplicación de técnicas gráfico-plásticas en diferentes manifestacións artísticas e no ámbito do deseño. - Elementos e principios básicos da linguaxe visual e da percepción. Cor e composición.

UD	Título da UD	Duración
2	Escultura.	15

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
--------------------------------	-------------------------------	-----------	----------

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Analizar manifestacións artísticas de diferentes épocas e culturas, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.	Analiza basicamente manifestacións artísticas da escultura clásica en Grecia, Roma, Renacemento, Neoclasicismo e século XIX, contextualizándoas, describindo aspectos esenciais e valorando proceso de creación e resultado final. Mostra actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.		
CA1.4 - Elaborar producións gráfico-plásticas de forma creativa, determinando as intencións expresivas e seleccionando con corrección as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis adecuadas de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.	Elabora satisfactoriamente producións gráfico-plásticas creativas con técnicas secas, húmidas e mixtas, e pintura mural, arte urbana, estampaxe e ilustración, determinando as intencións expresivas e seleccionando ferramentas, medios, soportes e linguaxes do repertorio persoal de recursos.		
CA1.5 - Crear un produto artístico individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	Crea de maneira adecuada un produto artístico individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando técnicas e ferramentas adecuadas, para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	PE	80
CA1.6 - Expoñer o resultado final da creación dun produto artístico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	Expón de maneira correcta o resultado final da creación dun produto artístico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente con precisión o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.		
CA2.7 - Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito visual, audiovisual ou multimedia, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.	Identifica de maneira correcta oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a súa opinión persoal de forma razoada e respectuosa.		
CA1.2 - Valorar criticamente os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, a través de diferentes producións gráfico-plásticas, reflexionando sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	Valora criticamente de maneira correcta os hábitos, gustos e referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, e reflexiona sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.		
CA1.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade na exploración de diferentes técnicas gráfico-plásticas, empregando ferramentas, medios, soportes e linguaxes diversas.	Participa, con correcta iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes técnicas gráfico-plásticas, empregando as distintas ferramentas, medios, soportes e linguaxes.	TI	20

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, descodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins.	Participa, con adecuada iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins de maneira correcta.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Os efectos do xesto e do instrumento: ferramentas, medios e soportes. Calidades plásticas e efectos visuais. - Técnicas básicas de creación de volumes. - A arte da reciclaxe. Consumo responsable. Produtos ecolóxicos, sustentables e innovadores na práctica artística. Arte e natureza. - Seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos. Prevención e xestión responsable dos residuos. - Exemplos de aplicación de técnicas gráfico-plásticas en diferentes manifestacións artísticas e no ámbito do deseño. - Elementos e principios básicos da linguaxe visual e da percepción. Cor e composición.

UD	Título da UD	Duración
3	Deseño Gráfico.	15

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Analizar manifestacións artísticas de diferentes épocas e culturas, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.	Analiza basicamente manifestacións artísticas das vangardas históricas e o deseño gráfico dende o inicio ata nosos días, contextualizándoas, describindo aspectos esenciais e valora o proceso de creación e o resultado final. Evidencia actitude apertura, interese e respecto na súa recepción.		
CA1.4 - Elaborar producións gráfico-plásticas de forma creativa, determinando as intencións expresivas e seleccionando con corrección as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis adecuadas de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.	Elabora satisfactoriamente producións gráfico-plásticas creativas con técnicas secas, húmidas e mixtas, e pintura mural, arte urbana, estampaxe e ilustración, determinando as intencións expresivas e seleccionando ferramentas, medios, soportes e linguaxes do repertorio persoal de recursos.	PE	75

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.5 - Crear un produto artístico individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	Crea de maneira adecuada un produto artístico individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando técnicas e ferramentas adecuadas, para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.		
CA2.6 - Expoñer o resultado final da creación dun produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	Expón de maneira correcta o resultado final da creación dun produto artístico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente con precisión o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.		
CA2.7 - Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito visual, audiovisual ou multimedia, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.	Identifica de maneira correcta oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a súa opinión persoal de forma razoada e respectuosa.		
CA1.2 - Valorar criticamente os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, a través de diferentes producións gráfico-plásticas, reflexionando sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	Valora criticamente de maneira correcta os hábitos, gustos e referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, e reflexiona sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.		
CA1.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade na exploración de diferentes técnicas gráfico-plásticas, empregando ferramentas, medios, soportes e linguaxes diversas.	Participa, con correcta iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes técnicas gráfico-plásticas relacionadas co deseño gráfico, empregando as distintas ferramentas, medios, soportes e linguaxes.	TI	25
CA2.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins.	Participa, con adecuada iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins de maneira correcta.		
CA3.3 - Valorar o rigor do proceso de creación gráfica, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	Valorar de maneira correcta o rigor do proceso de creación gráfica, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Exemplos de aplicación de técnicas gráfico-plásticas en diferentes manifestacións artísticas e no ámbito do deseño. - Elementos e principios básicos da linguaxe visual e da percepción. Cor e composición. - Campos e ramas do deseño: gráfico, de produto, de moda, de interiores, escenografía.

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Construcións xeométricas fundamentais. - Conceptos básicos de normalización. - Aplicación das construcións técnicas bidimensionais e tridimensionais nas diferentes manifestacións artísticas e no ámbito do deseño.

UD	Título da UD	Duración
4	Deseño Industrial.	25

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Analizar manifestacións artísticas de diferentes épocas e culturas, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.	Analiza basicamente manifestacións artísticas do deseño industrial dende o século XIX, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais, valorando proceso de creación e resultado final, e mostra actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.		
CA1.5 - Crear un produto artístico individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	Crea de maneira adecuada un produto artístico e técnico, individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando técnicas e ferramentas adecuadas, para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.		
CA2.6 - Expoñer o resultado final da creación dun produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	Expón de maneira correcta o resultado final da creación dun deseño técnico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente con precisión o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	PE	75
CA2.7 - Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito visual, audiovisual ou multimedia, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.	Identifica de maneira correcta oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a súa opinión persoal de forma razoada e respectuosa.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.2 - Elaborar producións gráficas de tipo técnico con interese pola corrección, determinando as intencións comunicativas e seleccionando as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis adecuadas de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.	Elabora satisfactoriamente producións gráficas e técnicas, con interese pola corrección, determinando adecuadamente intencións comunicativas e seleccionando correctamente as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis adecuadas de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.		
CA3.4 - Analizar o resultado final da creación dun produto de creación gráfica de tipo técnico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	Analiza de maneira correcta, o resultado final da creación dun produto de creación gráfica de tipo técnico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente con precisión, o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.		
CA2.1 - Valorar criticamente os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, a través de producións visuais, audiovisuais e multimedia, reflexionando sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	Valora criticamente de maneira correcta, os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, e reflexiona sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.		
CA3.1 - Participar con iniciativa, confianza e rigor na exploración da linguaxe gráfica de tipo técnico empregando distintas ferramentas.	Participa, con correcta iniciativa, confianza e bastante rigor, na exploración da linguaxe gráfica e das diferentes técnicas gráficas de tipo técnico empregando distintas ferramentas, medios e soportes.	TI	25
CA3.3 - Valorar o rigor do proceso de creación gráfica, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	Valorar de maneira correcta o rigor do proceso de creación gráfica, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Os efectos do xesto e do instrumento: ferramentas, medios e soportes. Calidades plásticas e efectos visuais. - Técnicas básicas de creación de volumes. - A arte da reciclaxe. Consumo responsable. Produtos ecolóxicos, sustentables e innovadores na práctica artística. Arte e natureza. - Exemplos de aplicación de técnicas gráfico-plásticas en diferentes manifestacións artísticas e no ámbito do deseño. - Seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos. Prevención e xestión responsable dos residuos. - Campos e ramas do deseño: gráfico, de produto, de moda, de interiores, escenografía. - Representación obxectiva da realidade nun soporte bidimensional. Vistas (sistema europeo). Sistemas perspectivos. - Conceptos básicos de normalización. - Aplicación das construcións técnicas bidimensionais e tridimensionais nas diferentes manifestacións artísticas e no ámbito do deseño.

UD	Título da UD	Duración
5	Fotografía e Publicidade.	10

Craterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Analizar manifestacións artísticas de diferentes épocas e culturas, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.	Analiza basicamente manifestacións artísticas da publicidade dende o comezo ata a era dixital, contextualizándoas, describindo os aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final, evidenciando actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.		
CA2.2 - Elaborar producións visuais, audiovisuais e multimedia de forma creativa, determinando as intencións expresivas, seleccionando e empregando con corrección as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis adecuadas de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.	Elabora de maneira adecuada, producións visuais, audiovisuais e multimedia de forma creativa, determinando as intencións expresivas, seleccionando e empregando de forma adecuada as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis axeitados de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.		
CA2.4 - Realizar producións audiovisuais, individuais ou colaborativas asumindo diferentes funcións, incorporando o uso das tecnoloxías dixitais cunha intención expresiva, buscando un resultado final axustado ao proxecto preparado previamente e seleccionando e empregando, con corrección e de forma creativa, as ferramentas e medios dispoñibles máis adecuados.	Realiza adecuadamente producións audiovisuais, individuais ou grupais, con diferentes funcións; usando tecnoloxías dixitais expresivas; buscando resultado final axustado ao proxecto preparado; e seleccionando e empregando, correctamente e creativamente ferramentas e medios dispoñibles axeitados.	PE	80
CA2.5 - Crear un produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	Crea de maneira adecuada un produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas, para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.		
CA2.6 - Expoñer o resultado final da creación dun produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	Expón de maneira correcta, o resultado final da creación dun produto artístico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente con precisión o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.7 - Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito visual, audiovisual ou multimedia, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.	Identifica de maneira correcta, oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.		
CA2.1 - Valorar criticamente os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, a través de producións visuais, audiovisuais e multimedia, reflexionando sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	Valora criticamente de maneira correcta os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, e reflexiona sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	TI	20
CA2.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins.	Participa, con adecuada iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins de maneira correcta.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Técnicas básicas de creación de volumes. - Seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos. Prevención e xestión responsable dos residuos. - Elementos e principios básicos da linguaxe visual e da percepción. Cor e composición. - Narrativa da imaxe fixa: encadramento e planificación, puntos de vista e angulación. A imaxe secuenciada. - Fotografía analóxica: cámara escura. Fotografía sen cámara (fotogramas). Técnicas fotográficas experimentais: cianotipia ou antotipia. - Fotografía dixital. A fotomontaxe dixital e tradicional. - Seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos. Prevención e xestión responsable dos residuos. - O proceso de creación. Realización e seguimento: guión ou proxecto, presentación final e avaliación (autorreflexión, autoavaliación e avaliación colectiva). - Publicidade: recursos formais, lingüísticos e persuasivos. Estereotipos e sociedade de consumo. O sexismo e os canons corporais e sexuais nos medios de comunicación.

UD	Título da UD	Duración
6	A Imaxe Secuenciada.	20

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
--------------------------------	-------------------------------	-----------	----------

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Analizar manifestacións artísticas de diferentes épocas e culturas, contextualizándoas, describindo os seus aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.	Analiza basicamente manifestacións artísticas da publicidade dende o comezo ata a era dixital, contextualizándoas, describindo os aspectos esenciais, valorando o proceso de creación e o resultado final, evidenciando actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción.		
CA2.2 - Elaborar producións visuais, audiovisuais e multimedia de forma creativa, determinando as intencións expresivas, seleccionando e empregando con corrección as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis adecuadas de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.	Elabora de maneira adecuada, producións visuais, audiovisuais e multimedia de forma creativa, determinando as intencións expresivas, seleccionando e empregando de forma adecuada as ferramentas, medios, soportes e linguaxes máis axeitados de entre os que conforman o repertorio persoal de recursos.		
CA2.4 - Realizar producións audiovisuais, individuais ou colaborativas asumindo diferentes funcións, incorporando o uso das tecnoloxías dixitais cunha intención expresiva, buscando un resultado final axustado ao proxecto preparado previamente e seleccionando e empregando, con corrección e de forma creativa, as ferramentas e medios dispoñibles máis adecuados.	Realiza adecuadamente producións audiovisuais, individuais ou grupais, con diferentes funcións; usando tecnoloxías dixitais expresivas; buscando resultado final axustado ao proxecto preparado; e seleccionando e empregando, correctamente e creativamente ferramentas e medios dispoñibles axeitados.	PE	80
CA2.5 - Crear un produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.	Crea de maneira adecuada un produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, de forma colaborativa e aberta, deseñando as fases do proceso e seleccionando as técnicas e ferramentas máis adecuadas, para conseguir un resultado adaptado a unha intención e a un público determinados.		
CA2.6 - Expoñer o resultado final da creación dun produto visual, audiovisual ou multimedia, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.	Expón de maneira correcta, o resultado final da creación dun produto artístico, individual ou grupal, poñendo en común e valorando criticamente con precisión o desenvolvemento da súa elaboración, as dificultades atopadas, os progresos realizados e os logros alcanzados.		
CA2.7 - Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito visual, audiovisual ou multimedia, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.	Identifica de maneira correcta, oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma razoada e respectuosa.		

Crterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.1 - Valorar criticamente os hábitos, os gustos e os referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, a través de producións visuais, audiovisuais e multimedia, reflexionando sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	Valora críticamente de maneira correcta os hábitos, gustos e referentes artísticos de diferentes épocas e culturas, e reflexiona sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	TI	20
CA2.3 - Participar, con iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins.	Participa, con adecuada iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de diferentes medios, técnicas e formatos audiovisuais, decodificando as súas linguaxes, identificando as ferramentas e distinguindo os seus fins de maneira correcta.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Técnicas básicas de creación de volumes. - Exemplos de aplicación de técnicas gráfico-plásticas en diferentes manifestacións artísticas e no ámbito do deseño. - Narrativa da imaxe fixa: encadramento e planificación, puntos de vista e angulación. A imaxe secuenciada. - Narrativa audiovisual: fotograma, secuencia, escena, toma, plano e montaxe. O guión e o storyboard. - O proceso de creación. Realización e seguimento: guión ou proxecto, presentación final e avaliación (autorreflexión, autoavaliación e avaliación colectiva). - Publicidade: recursos formais, lingüísticos e persuasivos. Estereotipos e sociedade de consumo. O sexismo e os canons corporais e sexuais nos medios de comunicación. - Técnicas básicas de animación. - Recursos dixitais para a creación de proxectos de videoarte.

4.1. Concrecións metodolóxicas

4.1.1.- ASPECTOS XERAIS:

A educación nesta etapa débese concibir como un proceso construtivo, no que a actitude do profesor e do alumno, permite a aprendizaxe significativa. O alumno convértese no motor do seu propio proceso da aprendizaxe ao modificar o mesmo os seus esquemas de coñecemento. Xunto a el, o profesor exerce o papel de guía, ao poñer en contacto os coñecementos e as experiencias previas do alumno cunha serie de novos contidos para a resolución de diversos problemas e situacións de aprendizaxe de forma motivada, creativa e autónoma, que contribúan á consecución dos obxectivos da materia e das competencias clave e dos obxectivos da etapa.

O proceso de ensino-aprendizaxe debe cumprir os seguintes requisitos:

- Partir da competencia inicial e do nivel de desenvolvemento do alumnado e das súas aprendizaxes previas.
- Ter en conta a diversidade, respectando os ritmos e estilos de aprendizaxe.
- Asegurar a construción de aprendizaxes significativas a través da mobilización dos seus coñecementos previos e os novos adquiridos para a resolución das situacións de aprendizaxe e da adquisición dos obxectivos da materia e as competencias clave da etapa.
- Potenciar as metodoloxías activas e participativas; combinando o traballo individual e o cooperativo. Posibilitar que os alumnos realicen aprendizaxes significativas por si sos, e participen activamente en prácticas sociais, que se desenvolvan tanto nun contexto educativo formal, a través do currículo, como nos contextos educativos non formais e informais; conceptualizándose como “un saber facer”, que se aplique a unha diversidade de contextos educativos, sociais e profesionais.

- Potenciar enfoques orientados á realización de tarefas e á resolución de problemas, que favorezan situacións nas que os alumnos e alumnas deben actualizar os seus coñecementos, para así adquirir tanto os obxectivos da materia como as competencias clave e os obxectivos a adquirir na etapa.
- Proporcionar situacións de aprendizaxe que teñan sentido para os alumnos e alumnas, co fin de que resulten motivadoras, e propiciar o uso habitual das TIC.
- Proporcionar situacións e actividades aos alumnos que lles permitan afianzar o espírito emprendedor, a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido común.

A concepción constructivista da ensinanza permite garantir a funcionalidade da aprendizaxe, desenvolvendo as competencias clave, é dicir, asegurar que o alumno poderá utilizar o aprendido nas circunstancias reais, ben levándoo á práctica, ben utilizándoo como instrumento para lograr novas aprendizaxes.

4.1.2.- PRINCIPIOS E ESTRATEXIAS METODOLÓXICAS:

O currículo da materia Expresión Artística de 4º da E.S.O., pretende potenciar nos alumnos a capacidade de apreciar no seu contorno visual e audiovisual, tanto na natureza como na creación humana, os valores propios das artes visuais e audiovisuais, e saber expresar as súas ideas, vivencias e sentimentos por medio da linguaxe plástica, visual e audiovisual, así como coa introdución e a utilización das linguaxes técnicas. Para acadar este obxectivo xeral, óptase por articular os contidos, procedementos e actitudes de forma que permitan acadar os obxectivos e as competencias clave, atendendo aos seguintes principios ou criterios:

- O CRITERIO PRÁCTICO E PARTICIPATIVO. Trata de sistematizar e facilitar o traballo individual e en grupo para que a súa organización non reste tempo nin efectividade a cada sesión da clase.
- O CRITERIO DA ACTUALIDADE. A formulación, os contidos, as imaxes e as actividades teñen como referencia preferente o mundo actual e a súa faceta visual, audiovisual e tecnolóxica; aplicada a diversidade de contextos educativos, sociais e profesionais.
- O CRITERIO DA DIFICULTADE. Organizando os saberes básicos para a resolución de situacións de aprendizaxe diversas, de xeito que se comece polos de carácter máis concreto, por ter carácter básico, e preparen para entender os máis abstractos, que esixan unha maior capacidade de comprensión visual e espacial.
- O CRITERIO DO INTERESE. Debe conectar cos intereses e necesidades dos alumnos, proporcionándolles de forma clara e atractiva a finalidade e utilidade das aprendizaxes.
- O CRITERIO DA ORGANIZACIÓN CÍCLICA. Na medida que moitos dos temas a tratar xa se iniciaron nas materias de Educación Plástica, Visual e Audiovisual, nos cursos de 1º e 3º da ESO, toca agora seguindo unha gradación no nivel de dificultade, o chegar a unha maior profundización e especialización.
- O CRITERIO DA OPERATIVIDADE. Baséase na idea da imaxe como código comunicativo e queda reflectido ao redor da clásica formulación do “saber ver”, “saber interpretar” e “saber facer”.

En coherencia co exposto, as estratexias metodolóxicas que orientarán a nosa práctica educativa serán as seguintes:

- **METODOLOXÍA ACTIVA.** Supón atender a aspectos intimamente relacionados, referidos ao clima de participación e integración do alumnado no proceso de aprendizaxe: Atención activa e participativa nas clases. Indagación e investigación sobre documentos, obras de arte, deseños, etc. Análise de documentos, gráficos, ilustracións, diversos tipos de obras de arte e distintos tipos de deseños. Realización de traballos propios e resolución de problemas, como desenvolvemento do aprendido, nos que se teña en conta a organización, deseño e creatividade. Aprendizaxe comprensivo e capacidade de síntese. Integración activa dos alumnos na dinámica xeral da aula e na adquisición e configuración das aprendizaxes; así como na participación activa en prácticas sociais, desenvoltas tanto nun contexto educativo formal, non formal e informal; conceptualizándose como “un saber facer”, aplicado a unha diversidade de contextos e situacións de aprendizaxe educativas, sociais e profesionais. Participación no deseño e desenvolvemento do proceso de ensino/aprendizaxe.
- **MOTIVACIÓN.** Consideramos fundamental partir dos intereses, necesidades e expectativas dos alumnos. Importante arbitrar dinámicas que fomenten traballo en grupo e interese pola resolución de problemas, que anime á aprendizaxe, ao ver o alumno a súa superación e progresión na materia.
- **ATENCIÓN Á DIVERSIDADE DO ALUMNADO.** A nosa intervención educativa cos alumnos intentará asumir como un principio básicos ter en conta os seus diferentes ritmos de aprendizaxe e capacidades, así como os distintos intereses e motivacións.
- **AVALIACIÓN DO PROCESO EDUCATIVO.** A avaliación analizará todos os aspectos do proceso educativo e permitirá a retroalimentación, a achega de informacións precisas para reestruturar a actividade no seu conxunto.

4.1.3.- ORGANIZACIÓN DOS SABERES BÁSICOS:

Os diversos temas da Expresión Artística, iniciáronse gradualmente na materia de Educación Plástica, Visual e Audiovisual, dada en 1º e 3º curso da ESO, organizados de forma cíclica, correspondendo ao primeiro curso a iniciación e a aprendizaxe dos saberes básicos, e ao terceiro curso unha visión mais global e algo mais profunda, para agora nesta nova materia optativa de Expresión Artística de 4º curso, profundar e velos dunha forma máis práctica se cabe.

Os saberes básicos nos cursos 1º e 3º da E.S.O., na materia de Educación Plástica, Visual e Audiovisual se estruturan

segundo a LOMLOE, nos bloques seguintes: “Patrimonio artístico e cultural”, “Elementos formais da imaxe e da linguaxe visual. A expresión gráfica”, “Expresión artística e gráfico-plástica: técnicas e procedementos”, “Imaxe e comunicación visual e audiovisual”. E xa no 4º curso da ESO a materia de Expresión Artística, dado o seu carácter eminentemente práctico, determina a elección dos seus contidos, quedando estes divididos en tres bloques: Bloque 1. “Técnicas gráfico-plásticas”, que recolle as diferentes técnicas artísticas que o alumnado ha de explorar, aprendendo a seleccionar aquelas que resulten máis adecuadas aos seus propósitos expresivos: as técnicas máis habituais no debuxo, na ilustración e na pintura, tanto secas (debuxo a carbón, lapis de grafito, lapis composto, lapis de cores, ceras, pastel, bolígrafos ou rotuladores), como húmidas (tinta chinesa, acuarela ou pintura á augada), técnicas alternativas e mixtas (colaxe, frottage, grattage, decalcomanía, objettrouvé, dripping, assemblage), técnicas básicas de estampaxe e técnicas de modelaxe e de creación de volume. O Bloque 2. “Fotografía, linguaxe visual, audiovisual e multimedia” permite afondar nas aprendizaxes sobre linguaxe narrativa e audiovisual adquiridas na materia de Educación Plástica, Visual e Audiovisual. Incidirase no proceso de creación, no deseño de proxectos, na análise crítica da linguaxe publicitaria e da sociedade de consumo, en técnicas e formatos de fotografía e vídeo, así como nos diferentes medios de difusión das producións audiovisuais. O Bloque 3. “Debuxo técnico aplicado ás artes plásticas e ao deseño” dota ao alumnado dun instrumento eficiente para comunicarse de xeito gráfico e obxectivo, para expresar e difundir ideas ou proxectos de acordo con convencións que garantan a súa interpretación fiable e precisa, así como para desenvolver a súa visión espacial. Como contidos transversais a estes tres bloques inclúense: a prevención e xestión responsable dos residuos e a seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos, co fin de contribuír á educación ambiental do alumnado.

Esta materia require situacións de aprendizaxe de acción continua combinada con reflexións, e unha actitude aberta e colaborativa, para que o alumnado desenvolva unha cultura e unha práctica artística persoal e sostible. Estas situacións, que poñen en xogo as diferentes competencias da materia, deben estar vinculadas a contextos próximos ao alumnado, que favorezan a aprendizaxe significativa, que esperten a súa curiosidade e interese pola arte e as súas manifestacións, e permitan desenvolver a súa identidade persoal e a súa autoestima. O deseño das situacións de aprendizaxe debe buscar o desenvolvemento do pensamento diverxente, apoiándose na diversidade das manifestacións culturais e artísticas. As achegas teóricas e os coñecementos culturais han de ser introducidos polo profesorado en relación coas preguntas que expoña cada situación.

4.1.4.- PROCEDEMENTO DIDÁCTICO E SECUENCIACIÓN DO TRABALLO:

A secuencia didáctica de cada unidade, será uniforme e constará cos seguintes elementos:

- Presentación da unidade didáctica e motivación: Comezase cun avance dos contidos a tratar, e cun texto motivador e imaxe para atraer a atención do alumno. E tamén un texto e unhas cuestións que pretenden espertar a súa curiosidade e que lle permiten reflexionar sobre o que sabe e o que lle gustaría saber.

- Desenvolvemento dos contidos ou saberes básicos: A estrutura das unidades se presenta de forma ordenada, os contidos están expostos con claridade e concisión e se apoian en imaxes e ilustracións para favorecer a comprensión. As diferentes propostas de actividades serven para practicar e asentir os coñecementos adquiridos, para reforzalos ou para amplialos, ben de forma individual ou mediante estruturas de traballo cooperativo.

- Seccións Finais:

- Unha habitación propia: Esta sección está dedicada á visibilidade do xénero feminino nas artes, sempre protagonizada por unha muller cuxa obra destaca nalgún campo específico tratado na unidade. Se ilustra con imaxes reais da súa produción artística.

- Patrimonio histórico: Sección na que acercan ao alumnado ás principais producións patrimoniais de todo o mundo, mediante obras de arte pictóricas, arquitectónicas, cinematográficas etc. dos máis destacados representantes de cada ámbito artístico.

- Actividades Finais: Esta sección axuda a repasar os contidos da unidade e a poñelos en práctica. Ofrece actividades con distintos graos de dificultade. Ao final inclúese un apartado de metacognición con preguntas que lle permite reflexionar ao alumnado acerca do que aprendeu, onde ten dúbidas e os aspectos nos que lle gustaría profundar.

- Proxecto individual-Proxecto colaborativo: Esta dobre sección expón unha ou varias situacións de aprendizaxe con propostas de actividades interdisciplinares para traballar as competencias clave tanto individualmente como de forma cooperativa.

- Avaliación: Se materializará nos seguintes tipos de actividades en cada curso e grupo:

- Exposicións orais e contestacións a preguntas formuladas en clase, sobre distintas cuestións teóricas e prácticas relacionadas cos temas e contidos tratados e estudados, para aclarar, argumentar, interiorizar e afianzar conceptos e saberes básicos necesarios para desenvolver os obxectivos da materia.

- Análise de obras artísticas e de deseño: Consistente en buscar, clasificación e análise oral, escrito ou gráfico de imaxes e obras de arte e de deseño, relacionadas cos distintos temas tratados e estudados. Podéndose realizar tamén como traballos individuais ou como tarefas de items.

- Traballos e prácticas: feitos individualmente ou en grupo de xeito colaborativo, para exercitar, aclarar e interiorizar as distintas cuestións estudadas e practicadas, así como formuladas a partir dos conceptos ou saberes

básicos estudados e nas que en situacións de aprendizaxe concretas se poñerán en xogo todos os recursos para expresarse a través da linguaxe plástica, visual, audiovisual, ou técnica e normativa, así como que potencien e desenvolvan a investigación, a innovación, o espírito crítico e as iniciativas emprendedoras. e que resolvan distintos problemas vinculados co contexto do alumnado.

- Observación do traballo, actitude e participación na aula..

- Probas teóricas escritas e/ou probas prácticas gráfico-plásticas para a cualificación dos criterios de avaliación cos que se adquiriran os obxectivos da materia, cos que se acadarán as competencias clave e os obxectivos da etapa, e a realizar ao final de cada tema.

4.1.5.- METODOLOXÍA DE TRABALLO PARA O ENSINO A DISTANCIA:

No caso que por diversas circunstancias sexa necesario impartir clase a distancia ao alumnado, se establece na presente programación unha metodoloxía, que permita impartir a materia de Expresión Artística de 4º da ESO, de forma telemática. O procedemento consistirá en utilizar a modo de servizo de mensaxería, para comunicarse co alumnado unha triplo vía, que permita asegurar na medida do posible que lles chega a información, esta será mediante a aplicación informática de Tokappschool, mediante a de Abalar móbil e mediante o correo electrónico corporativo. Para pasarlles arquivos con contidos, apuntamentos, instrucións ou enunciados de prácticas ou situacións de aprendizaxe para que desenvolvan a resolución das mesmas, utilizarase a aula virtual do centro, e dentro dela na área de Plástica, colocarse dentro dunha carpeta correspondente ao seu curso e materia. Para impartir clase, tanto teórica como práctica e para aclarar dúbidas, utilizarase a aplicación facilitada pola Consellería de Educación no curso 2019-2020 denominada "Cisco Webex Meetings", a cal permitirá unha conexión audiovisual co alumnado, posibilitando a utilización do libro de texto dixital, así como os programas: AutoCAD, Coreldraw, Gimp, etc, para explicar os conceptos ao alumnado ou aclararlle as dúbidas que poida ter. A entrega dos traballos realizados polos alumnos se fará ao correo electrónico do profesor de cada curso e grupo, para a súa corrección e avaliación, na data previamente establecida. Os exames sempre que sexa posible trataranse de facer de forma presencial, pero si non fora posible se farán a través da aula virtual, poñéndoos visibles na mesma na hora na que previamente e coa suficiente antelación se lles comunicará, que comezaría o exame, e deberán envalos ao correo electrónico do profesor do curso en cuestión, ben en formato jpeg ou pdf, antes da hora marcada como remate do mesmo, non recolléndose, ningún exame que chegue con posterioridade a esa hora. Valendo en todo o restante o establecido na presente programación.

A) MÉTODO PARA PROVEER O DEREITO Á EDUCACIÓN AO ALUMNADO QUE NON POIDA SEGUIR A ENSINANZA TELEMÁTICA:

Se houbera algún alumno no curso que non tivera ordenador ou non tivera conexión a internet, en primeiro lugar o centro procurará facilitarlle un, así como a conexión a internet, e si se chegara a dar o caso, que algún alumno inda así non tivera ordenador ou conexión a internet, intentarase manter o seu dereito á educación, coordinándose co seu titor para que este lle faga chegar os apuntamentos, os enunciados dos traballos a realizar e lle recolla o mesmo e llo envíe ao profesor da materia para a súa corrección, mediante o contacto do titor cun familiar ou ben polo procedemento que o centro, a AMPA ou o concello determinaran; para a realización dos exames seguirase un procedemento similar, pero establecendo tamén un tempo límite para os mesmos.

B) MÉTODO CO QUE O PROFESORADO ASEGURARÁ O SEGUIMIENTO CONTINUO DO CURSO POLO ALUMNADO, NO ENSINO A DISTANCIA:

No caso do ensino a distancia, o método que o profesorado utilizará para asegurar o seguimento continuo do curso polo alumnado, será dobre: por unha banda durante as vídeo-conferencias realizadas coa aplicación Cisco Webex Meetings, facilitada pola Consellería de Educación, coas que se impartiría teoría e práctica, así como se aclararían dúbidas tanto da teoría como dos traballos a realizar, e que se impartirían o mesmo número de horas por semana, que o alumnado da materia en cuestión, tivera no seu horario, se pasaría lista para ver que alumnos están conectados e cales non o están, así como aqueles que participan, ben contestando preguntas ou expóndoas eles para aclarar dúbidas; e por outra banda mediante a entrega dos traballos propostos en cada tema, enviándoos ao correo electrónico do profesor para a súa corrección, nas datas previamente fixadas, así como coa realización dos exames establecidos, nos días e horas marcadas para cada un deles. No caso de que houbera dalgún alumno que non teña ordenador ou non teña conexión a internet o procedemento para controlar o seguimento continuo do curso por parte deste alumnado, será mediante a entrega dos traballos e dos exames nas datas prefixadas, así como mediante o contacto do titor cun familiar ou ben polo procedemento que o centro, a AMPA ou o concello determinaran, para entregarlle e recollerlle os apuntes, láminas, traballos e exames.

4.2. Materiais e recursos didácticos

Denominación
Libro de texto: Expresión Artística. Graphos. Mercedes Sánchez Zarco, Miguel Ángel Romero Tolosa. Ed. Mac Graw Hill. ISBN: 978-84-486-3935-8.
Libro dixital da Editorial Mac Graw Hill, que se corresponde co libro en papel anteriormente citado e no que aparecen presentacións, conexións a páxinas web e a vídeos, etc ...
Recursos didácticos dixitais da Editorial Mac Graw Hill para as unidades didácticas do citado libro: Presentacións, repasos e mapas conceptuais, reforzos e afondamentos, cuestionarios de autoavaliación, proposicións de actividades e de situacións de aprendizaxe individuais e colaborativas.
Material audiovisual: Computador, canón de proxección e encerado vilela para proxectar sobre el e para debuxar igual que tamén se debuxará sobre o encerado para tiza.
Material de Consulta: formado polo conxunto de libros e cadernos de prácticas que as diversas editoriais subministraron ao centro para as materias de Educación Plástica, Visual e Audiovisual e polos diversos libros de consulta de que dispón a biblioteca do centro.
Carpeta para gardar e ordenar as láminas, traballos propostos e situacións de aprendizaxe, tanto individuais coma colaborativos, realizados tanto na clase como na casa.

As clases normalmente se impartirán na aula de debuxo, pero cando a materia precise a utilización dos ordenadores e de determinados programas informáticos se utilizará reservándoa previamente tanto a aula de informática, como a aula de recursos do centro, inda que tamén realizarán traballos cos ordenadores que teñan nas súas casas.

5.1. Procedemento para a avaliación inicial

A avaliación inicial proporcionará datos acerca do punto de partida de cada alumno, proporcionando unha primeira fonte de información sobre os contidos ou saberes básicos previos e sobre o grao de adquisición dos obxectivos específicos da materia e das competencias clave, así como das características persoais, que permiten unha atención ás diferenzas e unha metodoloxía adecuada.

DATA PREVISTA DE REALIZACIÓN:

Tras a primeira sesión do curso, utilizada para as presentacións do profesor e dos alumnos, así como da materia, explicándolles de forma breve cuestións relacionadas coa marcha do curso, tales como: material básico necesario, funcionamento do curso, metodoloxía da impartición das unidades didácticas e a súa secuenciación e temporalización, criterios e instrumentos de avaliación e de cualificación, etc. Dedicarase a segunda e a terceira sesión se fora preciso, no curso de 4º da ESO, na materia de Expresión Artística á realización da avaliación inicial, tanto da parte teórica de observación de contidos e actitudes, como da parte práctica de observación de destrezas e habilidades, Para establecer así o grao de adquisición dos obxectivos específicos da materia e das competencias clave que ten inicialmente o alumnado.

DESCRIPCIÓN DO TIPO DE PROBA:

A proba a realizar polo alumnado no curso de 4º da ESO, na materia de Expresión Artística, terá dúas partes: unha teórica na que mediante preguntas cortas se sondarán os contidos e actitudes dos distintos temas da materia, as veces tamén respostas a preguntas cortas, expostas sobre as imaxes e cuestións facilitadas na proba e de desenvolvemento eminentemente práctico; e unha segunda parte práctica, para sondar as destrezas e habilidades tamén establecidas para o curso en cuestión. Mostrando entre ambas o nivel de adquisición dos obxectivos específicos da materia e o grao de adquisición de competencias clave acadadas.

MECANISMO PARA INFORMAR ÁS FAMILIAS:

Poderá ser de dous tipos, a través do titor tras a información facilitada ao mesmo durante a xunta de avaliación inicial realizada no centro, para cada curso, normalmente dentro da primeira quincena do mes de outubro; ou ben persoalmente polo propio profesor desta materia, directamente aos pais dos alumnos cando estes así llo soliciten ao titor.

CONSECUENCIAS DOS RESULTADOS DAS PROBAS:

Os resultados das probas utilizaranse para ver o nivel do grupo en xeral, e dos alumnos en particular nos distintos temas, ver tamén en que cuestións se deberá incidir máis ao longo do curso, por haber un nivel inferior ao desexable,

así como decidir en que casos os alumnos precisarán medidas de atención á diversidade, de tipo apoio ou reforzo ou de afondamento e ampliación, ou incluso de adaptacións curriculares significativas; todo ao obxecto de poder colocar ao alumnado nas mellores condicións, para acadar os obxectivos específicos da materia co que contribuirá a acadar as competencias clave e obxectivos da etapa marcados na programación e establecidas polo currículo para acadar na etapa de ensino secundario obrigatorio o perfil de saída do alumnado.

5.2. Criterios de cualificación e recuperación

Pesos dos instrumentos de avaliación por UD:

Unidade didáctica	UD 1	UD 2	UD 3	UD 4	UD 5	UD 6	Total
Peso UD/ Tipo Ins.	20	10	15	20	15	20	100
Proba escrita	80	80	75	75	80	80	78
Táboa de indicadores	20	20	25	25	20	20	22

Criterios de cualificación:

PERIODICIDADE COA QUE SE FARÁN PROBAS ESCRITAS E GRÁFICAS:

No curso de 4º da ESO na materia de Expresión Artística, se realizarán cada unidade didáctica ou como máximo e excepcionalmente cada dúas unidades didácticas, e sempre dúas mínimo por avaliación. Normalmente se confeccionará en cada proba, dúas partes, unha teórica de unhas 10 ou 20 preguntas curtas, para avaliar contidos e actitudes e outra práctica duns 3, 4 ou 5 exercicios para avaliar as destrezas, capacidades: Tratando coas dúas ver si se adquiren e desenvolven os obxectivos específicos, que se relacionan coas competencias clave mediante os descritores operativos. Algunhas veces tamén se poderán facer probas únicas que engloben cuestións teóricas e prácticas, así como de análise, creación e emprendemento.

COMO SE CUALIFICAN AS PROBAS, TRABALLOS INDIVIDUAIS E COLECTIVOS E OBSERVACIÓN DO TRABALLO NA AULA:

Feita a correspondente avaliación ao alumnado da materia de Expresión Artística, no curso de 4º da E.S.O.; seguindo os criterios de avaliación, para avaliar os obxectivos específicos e o seu grao de consecución, para cada unidade didáctica do curso, e traducida esta avaliación a unha puntuación numérica, que para cada criterio de avaliación se ponderará do seguinte xeito: a media das notas obtidas mediante os instrumentos de avaliación establecidos (táboa de indicadores, prácticas, láminas, traballos e proxectos e situacións de aprendizaxe tanto individuais como cooperativas) valerán o 50% da nota do criterio de avaliación correspondente, e a nota obtida nos exames teóricos e prácticos para este criterio de avaliación supoñerá o 50% (25% para o exame teórico e outro 25% para o exame práctico); do criterio de avaliación en cuestión, tendo en conta que cando un criterio de avaliación non se avalía en ningún exame dos citados, a nota do mesmo será o 100% da correspondente a media das notas obtidas mediante os instrumentos de avaliación establecidos, e cando so se avalíe este criterio de avaliación nun dos exames citados (teoría ou práctica) a ponderación será o 25% para a nota do exame en cuestión e o restante 75% para a nota media das notas obtidas mediante os instrumentos de avaliación establecidos. Logo procederase á obtención da nota de cada unidade didáctica do curso, aplicando o seguinte proceso que previamente expoñerese e explicarse ao alumnado ao principio de cada avaliación e que consistirá na obtención da media ponderada das notas obtidas para cada criterio de avaliación, as porcentaxes se establecen na programación para cada un deles.

ASPECTOS RELATIVOS Á PARTICIPACIÓN, TRABALLO E ACTITUDE EN CLASE DO ALUMNADO, ASÍ COMO PRESENTACIÓN DOS TRABALLOS NAS DATAS LÍMITES MARCADAS, DURANTE O DESENVOLVEMENTO DAS UNIDADES DIDÁCTICAS NA ESO:

- Atención en clase tanto as explicacións do profesor, como as intervencións dos seus compañeiros.
- Participación activa nos análises, coloquios e preguntas expostas en clase.
- Actitude activa en clase e pregunta as dúbidas que ten, mostrando afán de superación.
- Traballa e aproveita o tempo na clase, durante a realización dos traballos individuais e en grupo.
- Presenta os traballos feitos durante a unidade didáctica, dentro das datas límite marcadas.

Todos estes aspectos serán observados de xeito continuado e permanente polo profesor en cada curso, ao longo das unidades didácticas, todo isto será debidamente explicado ao alumnado, ao inicio de cada avaliación do curso, para que o teñan sempre presente e o cumplan.

COMO SE CALCULA A CUALIFICACIÓN DE CADA UNHA DAS AVALIACIÓNS:

A cualificación de cada unha das tres avaliacións do curso se calculará da seguinte forma: como en cada unha das avaliacións haberá dúas unidades didácticas e cada unha delas terá unha nota final, calculada en función dos pesos dos seus criterios de avaliación, a nota da avaliación se calculará tomando os pesos específicos de cada unidade didáctica no curso e obtendo a media ponderada das notas de cada unidade didáctica, pero tomando a repercusión dos pesos de cada unha delas dentro do 100% da avaliación e calculando o peso que as mesmas teñen na avaliación, considerando a eses efectos a suma dos pesos das dúas como o 100% da avaliación e ponderando a nota de cada unidade didáctica da avaliación co peso calculado dentro da avaliación para cada unidade didáctica. Tendo en conta que para a determinación de todas estas notas, se traballará por redondeo, coa excepción do tramo comprendido entre o 4 e o 5 que se traballará por truncamento; debendo por tanto para aprobar chegar matematicamente ao 5. Todo isto aplicarase, sempre e cando presenten todos os traballos propostos na avaliación; tamén se deberá cumprir que as notas de cada unidade didáctica, sexan iguais ou superiores a 3 puntos. As notas dos distintos criterios de avaliación, obtidos a través dos instrumentos de avaliación utilizados, puntuaranse de 1 a 10 puntos.

No caso de que un alumno da ESO non se presente aos exames realizados na avaliación, na data establecida, sen xustificante documental, este non terá opción a repetición do exame.

COMO SE CALCULA A CUALIFICACIÓN FINAL DE CURSO:

A cualificación final de curso para aquel alumnado que cumpra as seguintes condicións:

- Que non teña ningún traballo individual ou colectivo do curso sen entregar.
- Que non teña máis dunha avaliación suspensa e con nota non inferior a 3.
- Que a aplicación da ponderación das notas das unidades didácticas do curso lle de como mínimo un 5.

Se calculará obtendo a media ponderada de todas as unidades didácticas do curso, segundo se establece na citada ponderación da presente programación.

ALUMNADO QUE DEBERÁ REALIZAR A AVALIACIÓN GLOBAL FINAL:

O alumnado que deberá realizar as probas da avaliación final, será aquel que incumpra calquera das seguintes tres condicións:

- Que teña algún traballo individual ou colectivo do curso sen entregar.
- Que teña máis dunha avaliación suspensa; ou ben que tendo só unha avaliación suspensa sexa cunha nota inferior a 3 puntos.
- Que tendo só unha avaliación suspensa e con nota superior a 3 puntos, a nota media ponderada das notas das unidades didácticas do curso, non chegue a 5 puntos.

DESCRIPCIÓN DO TIPO DE PROBA DA AVALIACIÓN GLOBAL FINAL:

A proba correspondente á avaliación global final, consistirá nun exame que constará de:

- Unha parte teórica consistente nunhas 20 preguntas curtas, que cualifiquen saberes básicos e distintos criterios de avaliación correspondentes a todas as unidades didácticas do curso, así como obxectivos específicos da materia, relacionados coas competencias clave do perfil de saída mediante os descritores operativos e tamén cos obxectivos da etapa. Puntuando sobre 10 puntos a totalidade desta parte.
- Unha parte práctica con 4 ou 5 exercicios relacionados coas unidades didácticas, na que o alumnado poda demostrar a súa capacidade de análise, de crítica, de creatividade, de iniciativa persoal, do dominio das técnicas gráfico-plásticas e do dominio da linguaxe xeométrica, así como a orde na realización dos exercicios; e que se corresponderán con distintos criterios de avaliación, correspondentes a todas as unidades didácticas do curso, así como con obxectivos específicos da materia, relacionados coas competencias clave do perfil de saída mediante os descritores operativos e tamén cos obxectivos da etapa. Puntuando sobre 10 puntos a totalidade desta parte.

A nota final correspondente a estas probas na materia de Expresión Artística no 4º da ESO, obterase como redondeo (salvo no tramo do 4 ao 5 que se fará por truncamento), da media ponderada seguinte: o 40% da nota lle corresponde a proba teórica e o 60% restante lle corresponderá a parte práctica, sempre e cando en cada unha delas por separado, se consiga un mínimo de 3 puntos.

Nalgunha ocasión tamén se poderá optar por unha única proba, que englobe preguntas tanto teóricas como prácticas, similares ás das probas citadas anteriormente. Puntuando neste caso a totalidade desta proba sobre 10 puntos. Para o aprobado o alumno deberá chegar aos 5 puntos.

No período de tempo que vai dende a realización da 3ª avaliación ata a data do exame final global, o alumnado que teña a materia suspensa, deberá preparar a citada proba.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN QUE SE TERÁN EN CONTA NESTA AVALIACIÓN GLOBAL FINAL:

Os criterios de avaliación que se usarán para a proba da avaliación global final, comprenderán a todos os vistos no curso, aínda que de cara á realización das probas, farase unha selección dos mesmos, procurando escoller nas mesmas, os máis importantes ou destacados, correspondentes aos obxectivos específicos da materia, sobre todo na parte práctica, xa que a avaliación de absolutamente todos os do curso, supoñería unha proba esaxeradamente longa e esgotadora.

DATA PARA A REALIZACIÓN DA PROBA GLOBAL FINAL:

Como a 3ª avaliación parcial debe coincidir no tempo coa avaliación final, ambas deberán realizarse unha vez

rematas as clases para os alumnos, aqueles alumnos que teñan que presentarse á proba da avaliación global final, por non cumprir os requisitos antes mencionados, deberán realizala antes da citada data de fin de curso.

Criterios de recuperación:

MECANISMO PARA RECUPERAR UNHA PROBA NON SUPERADA:

En cada curso non se establece un mecanismo para recuperar unha proba concreta non superada, xa que ao haber máis elementos de avaliación dentro de cada unidade didáctica, non implica suspender unha actividade ou proba concreta, que non se podan adquirir os contidos, destrezas e criterios de avaliación así como os obxectivos da unidade didáctica.

MECANISMO PARA RECUPERAR UNHA AVALIACIÓN SUSPENSA:

Para cada avaliación do curso os alumnos disporán dunha recuperación, a facer na metade da avaliación seguinte, salvo a recuperación da terceira avaliación que se fará ao final de curso, que consistirá en: si non se fixeron no seu momento, todos os traballos e actividades das dúas unidades didácticas, que forman parte dos instrumentos da avaliación dos criterios de avaliación de cada unidade didáctica e que corresponden á avaliación a recuperar, será imprescindible facelos para poder realizar a recuperación da avaliación suspensa ou se terán que repetir os máis importantes, non superados, para a citada recuperación (debéndose de facer moito fincapé na obrigatoriedade de cumprir esto último); e logo se fará unha proba onde se cualificaran os distintos criterios de avaliación que ou ben non recollen as actividades citadas ou ben que inda recolléndos prefírase avaliar na proba, aplicándolle neste caso a porcentaxe do peso dese criterio de avaliación á nota obtidas coa cualificación dos mesmos, segundo se explicou no apartado anterior. A nota da recuperación da avaliación se obterá co mesmo procedemento descrito para obter a nota da avaliación, no seu momento; obtendo primeiramente a nota da recuperación das unidades didácticas desa avaliación a recuperar, tamén tal e como se fixera durante a avaliación. Considerándose a avaliación recuperada se o alumno aplicando este procedemento chega aos 5 puntos, seguindo o calculo explicado

6. Medidas de atención á diversidade

Para o alumnado que requira unha atención educativa diferente á ordinaria, na materia de Expresión Artística, no curso de 4º de ESO, por presentar necesidades educativas especiais, por dificultades específicas de aprendizaxe, trastorno por déficit de atención e hiperactividade (TDAH), polas súas altas capacidades intelectuais, por se incorporar tarde ao sistema educativo ou por condicións persoais ou de historia escolar, estableceranse os mecanismos de reforzo, que deberán poñerse en práctica tan pronto como se detecten dificultades de aprendizaxe e as medidas que poderán ser tanto ordinarias como extraordinarias e a súa vez dentro destas dúas, tanto organizativas como curriculares, serán as necesarias, para que poida alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades persoais e os obxectivos e competencias establecidas en cada etapa para todo o alumnado.

6.1.- MEDIDAS ORDINARIAS:

6.1.1.-ORGANIZATIVAS:

Adecuación para algún alumno/a ou grupo da estrutura organizativa do centro e/ou da aula:

- **TEMPOS DIFERENCIADOS, HORARIOS ESPECÍFICOS:** Nos casos dos alumnos que precisen un reforzo educativo, na materia de Expresión Artística de 4º da ESO, o profesor de cada curso e grupo, na aula de debuxo e nas propias horas de clase, cando os alumnos estean a realizar de xeito individual as súas prácticas, poderá atender de forma individualizada aqueles alumnos que polas súas características o precisen, mediante: explicacións individualizadas, axuda e directrices personalizadas para facer as actividades propostas, etc.

- **ESPAZOS DIFERENCIADOS:** En xeral as clases de Expresión Artística de 4º da ESO, se impartirán na aula de debuxo, dado a conveniencia de utilización do seu mobiliario e material e recursos didácticos específicos cos que a mesma conta. Dentro da propia clase de debuxo, aínda que o reducido tamaño da mesma non o favorecen, intentarase facer agrupamentos específicos para determinados traballos en grupo, así como algún agrupamento ou emparellamento de alumnos para a posta en práctica do sistema de titoría e axuda entre iguais. Nas ocasións que se precisen, tamén se usarán as aulas de informática, para a realización de prácticas e traballos cos ordenadores, nestes casos tamén se procurará a utilización do sistema citado de titoría e axuda entre iguais. A participación nas actividades extraescolares (visitas a museos e exposicións) favorece especialmente tamén a aprendizaxe do alumnado con NEAE en espazos diferentes á aula ordinaria ou específica, polo cal a súa participación nestas saídas é un obxectivo que se debe promover.

- **MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS DIFERENCIADOS:** A atención á diversidade contéplase tamén na estruturación dos materiais utilizados. Nos libros de texto, así como nos recursos existentes no seu complemento dixital, dispónse de materiais segundo as metas a acadar e as propostas de traballos de creación. Ademais, prestaranse a unha diferenza de concepción, de realización e de acabado de xeito que todos os alumnos,

individualmente ou en grupo, poidan servirse dos coñecementos adquiridos, como o seu medio de expresión artística. Por outra banda, o uso dos materiais de reforzo ou ampliación, de que tamén se dispón nos recursos didácticos do libro dixital, permiten igualmente atender á diversidade. O libro e os recursos dixitais que complementan a este, así como as prácticas propostas polo profesor, para a materia de Expresión Artística, no curso de 4º da ESO, proporcionan unha variedade de materiais, dos que imos destacar as “Fichas de traballo de consolidación” que: reforzan contidos previos, exercitan algún aspecto de especial dificultade ou afianzan algúns conceptos ou procedementos básicos; e as “Fichas de traballo de afondamento”, que permiten afondar nos contidos das unidades, a aqueles alumnos con máis capacidade ou con máis inquietude. Así a utilización de materiais didácticos complementarios permite axustar o proceso de ensino-aprendizaxe ás diferenzas individuais dos alumnos. De forma xeral, este tipo de material persegue o seguinte:

- Consolidar contidos ou saberes básicos, cuxa adquisición por parte dos alumnos e alumnas supón unha maior dificultade.
- Ampliar e profundar en temas de especial relevancia para o desenvolvemento da área, e dos obxectivos específicos da materia e das competencias clave e obxectivos da etapa.
- Practicar habilidades instrumentais ligadas aos contidos e aos obxectivos de cada área.
- Practicar habilidades que fomenten o espírito crítico, así como o sentido de iniciativa, innovación, investigación e o espírito emprendedor.
- Enriquecer o coñecemento daqueles temas ou aspectos sobre os que os alumnos mostran curiosidade e interese, e orientalos e mobilizalos para a resolución de situacións de aprendizaxe concretas e vinculadas coa vida cotiá. Todo iso coa finalidade do logro dos obxectivos específicos da materia e da adquisición das competencias clave e dos obxectivos da etapa.

- **REFORZO EDUCATIVO E/OU APOIO DE PROFESORADO NA AULA:** A realización tanto do reforzo educativo como do apoio educativo, na materia de Expresión Artística, debería facerse como se indica nos apartados precedentes. Penso que só sería necesaria a utilización dun profesor de apoio ou reforzo a maiores na aula de debuxo, en casos moi específicos de alumnado con serios problemas de comprensión ou de socialización, tales como alumnos con Autismo, ou con Asperxer ou TDAH moi severos, contando coa opinión do departamento de orientación.

6.1.2.-CURRICULARES:

- **ADAPTACIÓNS METODOLÓXICAS PARA ALGÚN ALUMNO/GRUPO COMO, TRABALLO COLABORATIVO EN GRUPOS HETEROXÉNEOS, TUTORÍA ENTRE IGUAIS, ETC:** A materia de Expresión Artística, contempla aqueles contidos e obxectivos, nos que os alumnos mostran un nivel menos homoxéneo. Tal é o caso da comprensión dalgúns aspectos que esixen un alto nivel de comprensión espacial ou un nivel de execución moi especializado. Diversificarase a información conceptual para que cada grupo de alumnos, segundo o criterio do profesor, poida comprender os contidos dun xeito máis sinxelo e adecuado, e desenvolvan os obxectivos da materia dun xeito flexible, utilizando situacións de aprendizaxe variadas, completas e flexibles que lles permitan a comprensión dos contidos e o desenvolvemento dos obxectivos específicos da materia, así como a percepción do éxito do alumnado nas mesmas. Tendo en conta que non todos os alumnos adquiren ao mesmo tempo e coa mesma intensidade os contidos e os obxectivos tratados, deberase asegurar un nivel mínimo para todos os alumnos ao final da etapa, que consistirá no perfil de saída da Ensinanza Secundaria Obrigatoria, presentando oportunidades para recuperar o non adquirido no seu momento. Asumiranse as diferenzas no interior do grupo e propoñeranse exercicios de diversa dificultade, e situacións de aprendizaxe flexibles, distinguíndose os exercicios que se consideran realizables pola maioría de alumnos.

A metodoloxía e as estratexias didácticas concretas que se aplicarán na aula, por tanto contemplarán a diversidade dos alumnos. Ditas estratexias afectarán fundamentalmente á ensinanza dos conceptos ou saberes básicos e aos diferentes niveis de execución e dificultade na proposta de actividades e situacións de aprendizaxe para a adquisición dos obxectivos específicos da materia e a súa contribución para adquisición das competencias clave e obxectivos, do perfil de saída da etapa por parte do alumnado.

- En canto á ensinanza de contidos ou saberes básicos, realizarase a partir das imaxes concretas e a través de experiencias sinxelas e análises que se poden ter na aula. Permite, por tanto, respectar as diferenzas individuais por medio da elección do proceso didáctico que se acomode a cada alumno.

- En canto ás formas de expresión realizadas a través das propostas de actividades en situacións de aprendizaxe concretas para o desenvolvemento dos obxectivos específicos da materia, ábrese toda unha gama de posibilidades onde se estimula especialmente a imaxinación, a creatividade e o gozo estético, que fagan natural a comunicación.

En xeral pódese dicir que as formas didácticas intentarán ter en conta o punto de partida de cada alumno, as súas dificultades específicas e as súas necesidades de comunicación.

Por outra banda, e tendo en conta na metodoloxía as formas de agrupamento; a organización de grupos de traballo flexibles no seo do grupo básico permite:

- Que os alumnos poidan situarse en distintas tarefas.
- Propor actividades de reforzo ou afondamento segundo as necesidades de cada grupo.
- Adaptar o ritmo de introdución de novos contidos e actividades.

O traballo colaborativo en grupos heteroxéneos, é a metodoloxía seguida na clase, cando estase a dar os contidos, se fan análises de obras de arte e se ven os recursos dixitais do libro dixital do curso. Así como se propoñen traballos en grupo, tratando na medida do posible, que ao longo do curso todos traballen con todos. Non obstante cando se manden traballos en grupo para casa, procurárase que os alumnos vivan máis ben preto uns dos outros, para facilitarlles as reunións.

Se realizarán tamén sempre que se considere necesario e convinte e o carácter do alumnado o permita a utilización da técnica de titorías entre iguais, de cara a que o alumnado que teña unha especial capacidade, visión espacial ou destreza na utilización dos conceptos, recursos plásticos, visuais, audiovisuais, xeométricos, técnicos ou informáticos, poda axudar a outro alumnado con máis problemas e dificultades.

- **ADAPTACIÓNS DOS TEMPOS E/OU INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN PARA ALGÚN ALUMNO/A:** No curso de 4º da ESO na materia de Expresión Artística, nos que se detecten casos de alumnos con dificultades de diversa índole: problemas de comprensión, problemas de psicomotricidade fina, trastornos de déficit de atención e hiperactividade, problemas de falta de visión espacial, etc. si se considera convinte e necesario, se adaptarán tanto as probas teóricas como sobre todo as prácticas, a realizar para avalialos, intentando que sexan o máis sinxelas de interpretar. Tamén se intentará adaptar os tempos de realización das mesmas, procurando aumentar os tempos de execución das probas, para o que se intentará sempre que sexa posible facer estas de xeito que se podan iniciar durante un recreo, por coincidir antes da hora elixida para facer as probas, ou ben continuar ao longo dun recreo por coincidir despois da clase elixida para facelas, ou incluso se fora necesario que continúen máis tempo facendo o exame en parte da hora seguinte de clase, noutra aula; ou ben tamén se fose necesario, reducindo a materia a avaliar.

- **PROGRAMAS DE REFORZO PARA O ALUMNADO QUE TIVO PROMOCIÓN SEN SUPERAR TODAS AS MATERIAS:** No caso dos alumnos que promocionen de curso, pero que leven pendente a materia de Educación Plástica, Visual e Audiovisual, tanto de 1º, como de 3º da ESO, seguirán o “Programa de Superación Continuado de Materias Pendentes”, especificado no apartado “Recuperación e Avaliación de Pendentes”; nos cursos e na materia citada, podendo tamén de non superar a materia por este procedemento, presentarse ao “Procedemento de Superación en Proba Global Final”; xa que inda que a materia de Expresión Artística administrativamente e outra materia distinta á de Educación Plástica, Visual e Audiovisual, a efectos prácticos si teñen moito que ver.

- **PROGRAMA ESPECÍFICO PARA ALUMNADO REPETIDOR DA MATERIA:** Na materia de Expresión Artística do curso de 4º da ESO, si no curso anterior, lograran superar esta materia, a cursará igual que o resto dos alumnos deste ano, sen necesidade de aplicar ningún tipo de medidas de atención á diversidade.

- **NOS CASOS QUE REPETINDO O CURSO, NO ANO ANTERIOR NON LOGRARA SUPERAR A MATERIA DE EXPRESIÓN ARTÍSTICA:** E este feito fora imputable á falta de traballo e estudo, se solicitará a través do titor, a colaboración de este e dos pais na casa, xa que contando coa información precisa, intentarase facerlle un seguimento e control, de xeito que entregue todas as actividades nas datas fixadas e estude e prepare as probas teórico-prácticas co suficiente tempo de antelación. Cando polo feito no ano anterior non lograra aprobar a materia, e fose imputable a dificultades de diversa índole, se lle aplicarán as medidas de reforzo educativo que sexan necesarias, tendo en conta as dificultades presentadas polo alumno o ano anterior; podendo destacar entre estas medidas: atención individualizada na aula, material de reforzo, metodoloxías específicas, adaptacións nos tempos e nos instrumentos de avaliación, etc.

- **APLICACIÓN PERSONALIZADA DO PROGRAMA ESPECÍFICO PARA REPETIDORES DA MATERIA:** Segundo as características de cada alumno repetidor da materia de Expresión Artística de 4º da ESO, se estudarán as medidas de reforzo educativo máis adecuadas, para dar resposta ás necesidades concretas do alumno, tal e como explicamos no apartado anterior.

No caso de que en algún alumno, as medidas de reforzo educativo contempladas no punto anterior, non sexan suficientes para poder dar resposta ás necesidades educativas que presente, será convinte poñerse en contacto co departamento de orientación, de cara a estudar outras medidas máis significativas.

6.2.- MEDIDAS EXTRAORDINARIAS.

6.2.1.-ORGANIZATIVAS:

- **ALUMNADO QUE RECIBE APOIO POR PARTE DO PROFESORADO ESPECIALISTA EN PEDAGOXÍA TERAPÉUTICA:** No caso de contar na aula de debuxo, con alumnado que reciba apoio por parte do profesorado especialista en pedagogía terapéutica ou en audición e linguaxe; é convinte a principio de curso, obter información sobre as dificultades e necesidades que pode ter este tipo de alumnado, dos citados especialistas así como do departamento de orientación en xeral, de cara a organizar e deseñar as medidas ordinarias e extraordinarias, que poidan ser necesarias con este alumnado na materia de Expresión Artística de 4º da ESO, en función das súas dificultades e situación persoal e académica.

Para o anteriormente exposto, se terá en conta que a escolarización do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo, rexerese polos principios de normalización e inclusión, e asegurará a súa non discriminación e a igualdade efectiva no acceso e na permanencia no sistema educativo. A súa identificación e valoración e se é necesaria a intervención educativa, realizarase do xeito máis temperán posible. A incorporación tardía dos alumnos ao sistema educativo, por diversas causas, se realizará nas condicións establecidas no currículo galego, e cando

presenten un desfasamento no seu nivel de competencia curricular, adoptaranse as medidas de reforzo necesarias. Ao alumnado con altas capacidades intelectuais, flexibilizarase a impartición de contidos e a adquisición dos obxectivos propios de cursos superiores, así como se lle poderán ampliar ou afondar nos contidos e obxectivos da materia. Os plans de actuación, así como o enriquecemento curricular adecuados ás necesidades deste tipo de alumnado, permitirán desenvolver ao máximo as capacidades e terán en consideración o seu ritmo e o estilo de aprendizaxe, así como o do alumnado especialmente motivado pola aprendizaxe.

- GRUPOS DE ADQUISICIÓN DAS LINGUAS (ALUMNADO ESTRANXEIRO): No caso de que exista alumnado estranxeiro, que non coñeza ningunha das linguas oficiais da nosa comunidade autónoma, podería ser axeitado, que o mesmo na materia de Expresión Artística de 4º da ESO, fose integrado no grupo de referencia, xa que tendo en conta os contidos e a gran carga visual desta materia, podería facilitarlle a comprensión en xeral, así como o seguimento da clase e a axudarlle á adquisición das linguas mencionadas.

GRUPOS DE ADAPTACIÓN DA COMPETENCIA CURRICULAR (ALUMNADO ESTRANXEIRO): Esta medida organizativa non depende directamente do departamento de debuxo nin da materia de Expresión Artística; pero o que si procurará facer este departamento, cando exista este tipo de grupo, é colaborar nas horas que teña dispoñibilidade horaria, coa participación directa na atención deste alumnado, ca organización do centro determine, para a planificación e organización específica deste grupo.

- OUTRAS MEDIDAS ORGANIZATIVAS:

- ESCOLARIZACIÓN DOMICILIARIA: Nos casos dos alumnos que por distintas cuestións xustificadas, como a necesidade dunha atención educativa hospitalaria ou domiciliaria, segundo o establecido no D.229/2011; e que aplicaranse por prescrición facultativa; debido a unha enfermidade ou lesión, que lle impida ao alumno asistir con regularidade ao centro por un período de tempo prolongado ou ben noutros supostos xustificadas nos que teñan unha asistencia a clase irregular; intentárase na medida do posible e sempre que a súa situación o permita, que realicen todo ou a maioría do traballo programado, inda que sexa dende a súa casa. Tratando de manter contacto o profesor co alumno, se existiran períodos longos de falta a clase: nos casos nos que exista outro profesor proposto pola consellería de educación, para acudir ao domicilio do alumno, realizaranse reunións periódicas de coordinación co mesmo, de cara a establecer as actividades e probas a facer polo alumno; cando non exista este profesor, esta comunicación e contacto, poderá realizarse ben mediante vídeo-conferencias dende a aula, co programa Cisco Webex Meetings, facilitado pola Consellería de Educación, nas mesmas horas que o seu grupo ten clase ou ben mediante a aula virtual do centro, coa finalidade de mandarlle vídeos explicativos, así como traballos ou probas; ou ben mediante outro alumno que viva cerca do mesmo, ou ben dos seus pais ou da persoa que estes determinen, de cara a enviarlle, revisarlle e corrixirle o traballo que faga na casa; si a súa situación llo permitirá. Sempre que se poida, intentarase que os exames e probas correspondentes as faga no centro e se non, trataríase de poñerlle algunha proba, que puidera realizar ben a través da aula virtual, na casa, e na que demostrara que domina os contidos mínimos e acada os obxectivos específicos da materia e as competencias clave contempladas na programación. Se a súa situación non lle permitirá a execución dos traballos mencionados durante o curso, sempre tería a posibilidade de facer unha proba final global na que igualmente puidera demostrar que domina os contidos mínimos e acada os obxectivos específicos e as competencias clave e os obxectivos da etapa, contemplados na programación.

- ESCOLARIZACIÓN COMBINADA: Teremos neste caso moi presente as indicacións que para a súa escolarización se nos dean dende o centro especializado, relativas ás características, afectacións, estereotipias e dificultades, así como de cal sexa a mellor forma de tratalo e como orientar o seu proceso de ensino-aprendizaxe e a súa socialización. Tendo en conta esta escolarización e dependendo do horario do grupo no que se integre o alumno, é previsible que das horas de Expresión Artística que o grupo teña na semana, unha ou dúas delas o alumno estará na aula de debuxo co grupo, e segundo as súas características e as necesidades educativas especiais que precise, poderá ser necesario un profesor de apoio na aula, para poder atender as necesidades destes alumnos, así como para que o resto do alumnado do grupo poida ser atendido.

6.2.2.- CURRICULARES:

- ADAPTACIÓNS CURRICULARES NA MATERIA: Consisten basicamente na adecuación dos obxectivos educativos, a modificación ou inclusión de determinados contidos ou saberes básicos esenciais e a consecuente adecuación dos criterios de avaliación e dos seus graos mínimo de consecución, para a adquisición dos obxectivos da materia, en situacións de aprendizaxe específicas e concretas.

- Destinatarios: Alumnado da ESO nas que estas adaptacións lévanse a cabo para ofrecer un currículo equilibrado e relevante aos alumnos con necesidades específicas de apoio educativo. Dentro deste colectivo de alumnos, contémplese tanto a aqueles que presentan necesidades educativas especiais, derivadas de deficiencias de natureza física, psíquica ou sensorial, como aos que posúen un historial escolar e social que produciu "lagoas" que impiden ou dificultan a adquisición de novos contidos.

- Finalidade: Tenderán a que os alumnos alcancen os obxectivos da materia para a súa contribución a adquisición das competencias clave do perfil de saída do alumnado e dos obxectivos xerais da etapa educativa, de acordo coas súas posibilidades.

- Condicións: As adaptacións curriculares estarán precedidas dunha avaliación das necesidades especiais do alumno

e dunha proposta curricular específica e realizaranse procurando o máximo desenvolvemento posible das competencias, a avaliación continua e a promoción tomará como referente os elementos fixados nas devanditas adaptacións.

- **AGRUPAMENTO FLEXIBLE OU ESPECÍFICO AUTORIZADO NA MATERIA DE EXPRESIÓN ARTÍSTICA:** Por non ser esta materia de Expresión Artística, unha das que están incluídas para poder facerlles un agrupamento específico, non se contempla este tipo de agrupamento, na mesma.

- **ALUMNADO CON FLEXIBILIZACIÓN NA ESCOLARIZACIÓN:** Para o alumnado con necesidades educativas especiais, para os que se solicite esta medida, nos cursos da ESO, será preciso manter unha estrita coordinación co departamento de orientación do centro.

- **DESCRIPCIÓN DO PROTOCOLO DE COORDINACIÓN CO PROFESORADO QUE COMPARTA CO TITULAR DA MATERIA OS APOIOS OU AS ACIS NA ESO:** Como anteriormente se indicou, normalmente esta coordinación nos casos que se precise, será co especialista de pedagogía terapéutica ou co profesor con dispoñibilidade horaria que para casos específicos de algún alumno, preste apoio dentro na aula de debuxo. O protocolo de coordinación, consistirá nunha reunión semanal, segundo as necesidades, para ver a marcha deste tipo de alumnado e coordinar o traballo que o mesmo ten que facer na aula de debuxo co seu grupo-clase, atendido polo profesor da materia de Expresión Artística, ou ben polo profesor de apoio dentro da aula, ou o que teñen que facer na aula de apoio co grupo máis reducido e atendido polo especialista de pedagogía terapéutica. Nestas reunións tamén se fixarán as probas teóricas e prácticas coas que se avaliará a este alumnado e que poñerá e corraxirá o profesor da materia, pero tendo en conta tamén a opinión do profesor de apoio na aula ou do especialista en pedagogía terapéutica, segundo os casos. Cando se precise algunha opinión ou consello do Orientador do centro tamén se lle solicitará que asista á citada reunión.

7.1. Concreción dos elementos transversais

	UD 1	UD 2	UD 3	UD 4	UD 5	UD 6
ET.1 - A Comprensión lectora.	X	X	X	X	X	X
ET.2 - A expresión oral e escrita.	X	X	X	X	X	X
ET.3 - A comunicación audiovisual.					X	X
ET.4 - A competencia dixital.			X	X	X	X
ET.5 - O emprendemento social e empresarial.			X	X	X	X
ET.6 - O fomento do espírito crítico e científico.	X	X	X	X	X	X
ET.7 - A educación emocional e en valores.	X	X			X	X
ET.8 - A igualdade de xénero.	X	X	X	X	X	X
ET.9 - A creatividade.	X	X	X	X	X	X
ET.10 - A educación para a saúde , incluída a afectivo-sexual.					X	X
ET.11 - A formación estética.	X	X	X	X	X	X
ET.12 - A educación para a sustentabilidade e o consumo responsable.				X	X	X

	UD 1	UD 2	UD 3	UD 4	UD 5	UD 6
ET.13 - O respecto mutuo e a cooperación entre iguais.	X	X	X	X	X	X

Observacións:

ELEMENTOS TRANSVERSAIS DO CURRÍCULO:

Forman parte dos procesos xerais de aprendizaxe do alumnado. Se promoverán prácticas que beneficien a construción e consolidación da madurez persoal e social do alumnado.

Os centros incorporarán ao currículo transversalmente elementos como:

- Valores fomenten a igualdade entre homes e mulleres e a prevención da violencia de xénero; prevención da violencia contra persoas con discapacidade, promovendo súa inserción social, e valores do principio de igualdade de trato, respecto e non discriminación por condición ou circunstancia persoal, social ou cultural, evitando comportamentos sexistas e estereotipos discriminatorios.
- Prevención e loita contra o acoso escolar incluídas as prácticas de ciberacoso.
- Prevención e resolución pacífica de conflitos en ámbitos da vida persoal, familiar e social, promoción de valores como a liberdade, a xustiza, a igualdade, a pluralidade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto dereitos humanos, o respecto igual a homes e mulleres, o respecto ás persoas discapacitadas, o respecto ao estado de dereito, a prevención do terrorismo e de todos tipos de violencia.
- Educación para consumo responsable, desenvolvemento sostible, protección ambiental e perigos do cambio climático.
- Desenvolvemento do espírito emprendedor; adquisición de competencias para a creación de modelos de empresas, fomento igualdade de oportunidades e respecto ao emprendedor e ao empresario, promoción da ética empresarial e responsabilidade social corporativa; fomento dereitos do traballador e respecto ao mesmo; actividades para o alumnado que permitan afianzar o emprendemento, a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a solidariedade, a confianza nun mesmo e o sentido crítico.
- Fomento de actitudes de compromiso social, impulsando o desenvolvemento de asociacións escolares no centro e a participación do alumnado en asociacións xuvenís da súa contorna.

7.2. Actividades complementarias

Actividade	Descrición	1º trim.	2º trim.	3º trim.
1. SAIDA DIDÁCTICA-CULTURAL AOS MUSEOS DA FUNDACIÓN LUÍS SEOANE E AO DA FUNDACIÓN DA ABANCA. NA CIDADE DE A CORUÑA.	Saída didáctica-cultural complementaria e extraescolar, en autocar na cidade de A Coruña, para visitar o <i>¿MUSEO DA FUNDACIÓN LUIS SEOANE¿</i> , para ver a exposición permanente do mesmo, así como as exposicións temporais que nese momento teñan e participar nos obradoiros que como consecuencias das mesmas podan existir. Logo aproveitarase esta saída para visitar tamén na mesma cidade ás exposicións que teñan no <i>¿MUSEO DA FUNDACIÓN DA ABANCA¿</i> . Ambas visitas terán por obxecto acercar ao alumnado a realidade do feito museístico, peculiar innovador e cambiante dos museos da arte contemporánea; así como que o alumnado contemple, observe e se deleite coas obras galegas, nacionais e internacionais. Intentarase levar a cabo esta saída durante o primeiro ou segundo trimestre do curso, procurando que a súa duración, sexa dunha mañá completa.	X	X	

Actividade	Descrición	1º trim.	2º trim.	3º trim.
2. PARTICIPACIÓN EN DIVERSAS ACTIVIDADES-CONCURSO.	Incentivarase ao alumnado para participar nas diversas actividades-concurso, promovidas por entidades públicas ou por entidades e empresas privadas e relacionadas directa ou indirectamente coa materia impartida, facilitando ao alumnado interesado convocatorias, bases e inscricións; para así fomentar a atracción cara á materia e cara a todo o que esta implique, tanto no mundo da arte plástica, visual e audiovisual, como na que abarca os distintos campos do deseño, e relacionar así mesmo os contidos e os obxectivos da materia, co mundo real e coas esixencias da vida cotiá.	X	X	X

Observacións:

A saída extraescolar citada e susceptible de variacións cronolóxicas, en función da dispoñibilidade do centro ou institución a visitar e terá unha duración máxima dunha mañá lectiva. As veces poderá facerse en colaboración con outros departamentos, compartindo autobús, cando sexa necesario.

8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a practica docente cos seus indicadores de logro

Indicadores de logro
Adecuación da programación didáctica e da súa propia planificación ao longo do curso académico
1- Se motiva ao alumnado, comunicándolles os obxectivos específicos que se queren conseguir e a finalidade das actividades e situacións de aprendizaxe propostas, para a consecución das competencias clave, partindo dos seus coñecementos previos e relacionando os saberes básicos precisos coas situacións de aprendizaxe reais, informándolles da utilidade e creando expectativas.
2- Se consulta e modifica se é necesario a programación ao longo do curso.
3- Ao programar, se teñen en conta as opcións do contexto e se establecen situacións de aprendizaxe concretas e reais.
4- Se dan a coñecer ao alumnado os elementos da programación: obxectivos e competencias clave da etapa, obxectivos específicos, metodoloxía, criterios de avaliación, saberes básicos e situacións de aprendizaxe.
5- Todas as actividades teñen obxectivos moi claros e se relacionan cos obxectivos específicos mediante os criterios de avaliación da materia, así como cos problemas e cuestións do contorno e da vida cotiá.
6- Se realizan diversas actividades que impulsan o desenvolvemento dos distintos obxectivos da materia en problemas ou situacións de aprendizaxe concretas e reais.
7- Unha vez terminada a unidade didáctica ou proxecto, se avalía a idoneidade dos recursos e das actividades empregadas no proceso de aprendizaxe.

Metodoloxía empregada
8- Cando se comeza unha unidade didáctica nova, aos alumnos/as se lles explican os obxectivos específicos e competencias clave que se queren desenvolver, as diferentes actividades e situacións de aprendizaxe a realizar, e que criterios de avaliación se lles aplicarán.
9- Se deseñan distintas actividades e situacións de aprendizaxe, para o logro dos obxectivos da materia e das competencias clave e obxectivos da etapa.
10- Se empregan metodoloxías que favorezan o desenvolvemento dunha actitude positiva, persoal e crítica do alumnado e que teñan en conta os seus intereses.
11- Se utiliza instrumentos diversos e claros para avaliar os criterios de avaliación e os obxectivos específicos da materia.
12- Se propoñen actividades e situacións de aprendizaxe que contribúen á aprendizaxe autónoma (busca de información complementaria, traballos, investigacións, proxectos ...).
13- Ao inicio da unidade didáctica ou do proxecto, os alumnos coñecen os obxectivos didácticos, as competencias que se van desenvolver, as actividades que farán e en que situacións de aprendizaxe e como se van desenvolver os instrumentos e os criterios de avaliación.
14- Se utilizan diferentes tipos de probas (autoavaliación, exames escritos, exames orais, traballo individual, traballo en equipo, proxectos).
15- Para avaliar ao alumnado, se valora máis aspectos ca nota final.
Organización xeral da aula e o aproveitamento dos recursos
16- Se organiza o grupo clase en grupos para traballar en equipo.
17- Se empregan recursos e materiais variados para a aprendizaxe da materia.
18- As actividades e accións que se propoñen son: diversas, flexibles, inclusivas, fan pensar e fan reflexionar.
19- Na metodoloxía que se aplica se utilizan recursos diferentes aos do libro, como por exemplo as Tics .
Medidas de atención á diversidade
20- Se propoñen metodoloxías diversas, inclusivas e flexibles que permitan éxitos a distintos niveis.
21- En función das características de cada alumno/a, se expoñen tarefas e logros diferentes, ou se utilizan situacións de aprendizaxe diversas e flexibles, que permitan éxitos a distintos niveis.
22- Se pide ao alumnado diferentes producións en función das súas características, ou se utilizan situacións de aprendizaxe diversas e flexibles, que permitan éxitos a distintos niveis.
23- Se dan explicacións individuais cando é necesario.
24- Tanto nos exames como no traballo de aula trabállanse actividades máis fáciles e máis difíciles.
25- Se ten en conta ao alumnado que se afastan da media dos resultados, tanto por riba como por baixo.
Clima de traballo na aula
26- O alumnado é protagonista na clase.
27- Se organiza ben o tempo en clase, por parte do profesor.
28- Como se pasan as horas lectivas (de media): - Dedícase pouco tempo a manter a orde na aula. - Impartindo a teoría e explicacións. - Respondendo a preguntas e fomentando a participación, desenvolvendo prácticas, ... - Valorando ao alumnado de xeito individual ou colectivo.

Coordinación co resto do equipo docente e coas familias ou as persoas titoras legais
29- Se dan pautas de actuación ás familias para que traballen na casa cos seus fillos /as.
30- O profesorado que intervén no mesmo nivel ou curso ten un reparto coherente dos contidos e das actividades para a adquisición dos obxectivos específicos da materia.0-

Descrición:

Dentro da avaliación do proceso do ensino e da práctica docente na materia de Expresión Artística do 4º curso da ESO, os indicadores de logro citados, serán avaliados cunha escala de catro apartados, correspondendo o 1 a nunca e o 4 a sempre.

8.2. Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora

Coa finalidade de mellorar os resultados académicos do alumnado, realizarase periodicamente unha revisión da programación didáctica, así como da súa temporalización e dos resultados obtidos polo alumnado, co obxecto de introducir as modificacións necesarias na mesma, para corrixir aqueles desaxustes, formulacións, métodos e procedementos, que nos permitan mellorar os citados resultados académicos do alumnado, na materia de Expresión Artística do curso de 4º da ESO.

8.2.1. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA:

PERIODICIDADE COA QUE SE REVISARÁ: Sempre que polas circunstancias que sexan, se considere necesario e como mínimo unha vez ao ano, durante o período que vai dende o final dun curso ao comezo do seguinte.

CONTIDOS QUE SEXA PRECISO ENGADIR OU ELIMINAR CON RESPECTO Á PROGRAMACIÓN PREVISTA: No período antes mencionado, analizaranse os elementos que precisaban unha modificación con respecto ao programado o ano anterior, introducíndose tamén na programación do próximo curso.

MEDIDAS QUE SE ADOPTARÁN COMO RESULTADO DA REVISIÓN: Neste apartado haberá que recoller as medidas que se introducirán na programación para o seguinte curso escolar, como consecuencia da revisión feita, e que na actual programación xa se foron recollendo en cada apartado.

8.2.2. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR A PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA.

Así a fin de establecer unha avaliación plena de todo o proceso, que permita a citada revisión, modificación e mellora, avaliarase tamén a programación didáctica, tendo en conta os seguintes indicadores de logro da mesma, todos eles avaliados cunha escala de catro apartados, correspondendo o 1 a nunca e o 4 a sempre. Os aspectos e os indicadores de logro aos que se atenderá, na materia de Expresión Artística de 4º da ESO son:

1. Adecuación da secuenciación e da temporalización das unidades didácticas.
2. O desenvolvemento da programación respondeu á secuenciación e a temporalización previstas.
3. Adecuación da secuenciación dos criterios de avaliación e dos saberes básicos mobilizados, para adquisición dos obxectivos específicos das unidades didácticas.
4. Os mínimos para acadar unha avaliación positiva son realistas.
5. Vinculación dos criterios de avaliación, a un instrumento de avaliación e a situacións de aprendizaxe para o desenvolvemento dos obxectivos específicos.
6. Asociación dos elementos transversais a desenvolver coas distintas unidades didácticas a impartir.
7. Fixación dunha estratexia metodolóxica común para todo o departamento.
8. Adecuación da secuencia de traballo na aula.
9. Adecuación dos recursos e materiais didácticos utilizados.
10. Adecuación do libro de texto en papel e do libro dixital.
11. Adecuación do plan de avaliación inicial deseñado, incluídas as consecuencias da proba.
12. Adecuación das pautas xerais establecidas para a avaliación: autoavaliación, probas, traballos, láminas, proxectos de materia e proxectos multidisciplinares, etc.
13. Adecuación dos criterios establecidos para a recuperación dunha avaliación.
14. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación final.
15. Adecuación dos criterios establecidos para o seguimento do alumnado cando repite o 4º curso, tendo a materia suspensa o curso anterior.
16. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación do alumnado cando repite o 4º curso, tendo a materia suspensa o curso anterior.
17. Adecuación dos programas de apoio, recuperación, afondamento, etc.
18. Adecuación das medidas específicas de atención ao alumnado con NEAE.
19. Grao de desenvolvemento das actividades complementarias e extraescolares previstas.

20. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre criterios de avaliación, e os instrumentos utilizados.
21. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre os criterios de promoción.
22. Adecuación do seguimento e da revisión da programación ao longo do curso.
23. Contribución desde a materia ao plan de lectura do centro.
24. Grao de integración das TIC no desenvolvemento da materia.
25. Os resultados académicos foron os esperados.

9. Outros apartados

1. APORTACIÓNS AO PROXECTO LINGÜÍSTICO, DENDE O DEPARTAMENTO DE DEBUXO.

As directrices desta programación, para o traballo no ámbito exposto, concordarán e se coordinarán co "Proxecto Lingüístico" do centro. O Departamento de Debuxo do centro, na materia que imparte, Expresión Artística de 4º da ESO, o fará en Lingua Castelá, e tratará de fomentar a utilización desta lingua en concordancia co Proxecto Lingüístico do centro, tanto na fala cotiá, como no manexo dos libros de texto, dos libros de consulta e na realización das prácticas, así como no resto de material que se utilice. Non obstante, intentarase que o alumnado na medida do posible, entenda e aprenda a terminoloxía propia da materia tamén na lingua galega.

2. APORTACIÓNS AO PROXECTO LECTOR, DENDE O DEPARTAMENTO DE DEBUXO.

As directrices dadas, concordarán e se coordinarán co Proxecto Lector. Se fomentará este coa lectura comprensiva, nos aspectos: - Leerán as unidades e anotarán dúbidas e logo na clase, volven a ler en alto, por quendas, durante as explicacións. - Farán lecturas comprensivas, de textos e imaxes, utilizando linguaxe plástica, visual, audiovisual. Nas lecturas haberá: imaxe, texto e cuestionario para reflexión e relación de contidos. O libro ten: páxinas web, animacións, vídeos, entroncando co plan das TIC, na búsqueda de información. - Consultarán libros técnicos, para reforzo e ampliación, na biblioteca e artigos de internet. - Traballos e lecturas interdisciplinares con outras materias. - Lecturas optativas de libros sobre a materia.

3. APORTACIÓNS AO PLAN DAS TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E DA COMUNICACIÓN, DENDE O DEPARTAMENTO DE DEBUXO.

As directrices dadas, concordarán e se coordinarán co Plan das TICs. Se fomentará estas, na aula e na casa, con propostas a realizar e utilizando as TICs como recurso metodolóxico, pedagóxico e ferramenta de ensino-aprendizaxe en actividades individuais e grupais, que estimulen: imaxinación, creatividade, manexo medios audiovisuais, reforzando aprendizaxes. O traballo terá dobre vertente: - Traballos fomenten habilidades: buscar, obter, procesar, comunicar información, e transformala en coñecemento. Proposición exercicios: xeométricos, compositivos, plásticos, visuais, audiovisuais, etc. Incorporar habilidades: acceso á información e transmisión e tratamento. - Traballos con programas informáticos: creación artística, deseño gráfico e publicidade, debuxo técnico, creación multimedia e audiovisual.

4. APORTACIÓNS AO PLAN DE CONVIVENCIA, DENDE O DEPARTAMENTO DE DEBUXO.

As directrices dadas, concordarán e coordinarán co Plan de Convivencia. fomentándose o mesmo: educando en valores, propiciando convivencia positiva e capacidade participación responsable no centro e contorna, favorecendo estudo e logro obxectivos académicos e convivencia positiva. Convivencia nos contidos e nas metodoloxías cooperativas e actividades extraescolares, fomenten conflitos-resolución pacífica, igualdade homes-mulleres, prevención violencia xénero ou contra discapacidade, loita antiterrorista, xenofobia, racismo, loita contra discriminacións. Alumnos pouco motivados estudos, dan conductas negativas, anticiparase a conflitos, e mellora clima convivencia. Cumprimento normas funcionamento e convivencia centro. Colaborarase vixilancia, seguimento, implementación programa acoso escolar.